

ΟΙ ΗΡΩΕΣ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΤ' ΕΚΟΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΛΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

Πρός διδασκαλίαν τῆς ιστορίας τῆς Ἐθνικῆς Παλλιγγενείας
ἐν τοῖς δημοτ. σχολείοις καὶ παρθεναγωγείοις

ΥΠΟ

Β. Γ. ΣΚΟΡΔΕΛΗ

Πρώην Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ Διδασκαλείου.

ΤΕΥΧΟΣ Β'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

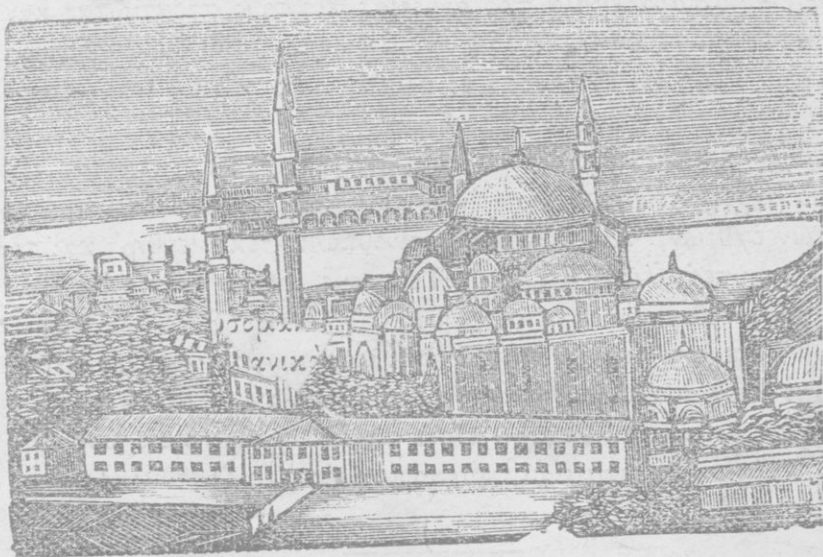
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΝΕΑΣ ΜΕΘΟΔΟΥ.

1885.

THE NEW ELLAD

THE NEW ELLAD

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΗΣ ΝΕΑΕΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ.

Ἡ Κωνσταντινούπολις κεῖται ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου· ἔχει Ὀχυμασίαν τοποθεσίαν· πρότερον ὠνομάζετο Βυζάντιον, λέγεται ἀκόμη καὶ νέα Ῥώμη καὶ Ἐπτάλοφος· εἶναι πόλις Ἑλληνικὴ καὶ περίφημος.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο χίλια ἔτη πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ κάτοικοι παρημέλησαν τὴν παιδείαν, εἶχον ἔριδας, δὲν ἤθελαν νὰ ὑπη-

ρευτοῦν τὴν πατρίδα ὡς στρατιῶται, δὲν ἠγάπων τὴν ἐργασίαν, ἢ αὐτοκρατορία ὅλη παρήκμασεν.

Τῷ 1453 οἱ Τούρκοι ἐπολιόρησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ φοβερὸν στρατὸν κατὰβγῆν καὶ θάλασσαν. Ὁ Σουλτάνος Μωάμεθ ὁ Β΄ ἐπρότεινεν εἰς τὸν Ἕλληνα αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον νὰ παραδοθῆ· ἀλλ' ὁ Ἕλληνας βασιλεὺς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὰς προτάσεις τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο γενναῖος καὶ τολμηρὸς καὶ εἶδε τὸ παράδειγμα τῆς ἀνδρείας εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ αὐτὸς ἐμάχετο ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἦσαν πολλοί, ἐγάλασαν τὸ τεῖχος τῆς πόλεως καὶ ὤρμησαν ὡς χεῖμαρρος ἐντός.

Ὁ βασιλεὺς ἔτρεξε μὲ τοὺς πιστοὺς τοῦ στρατιώτας εἰς τὸ μέρος τοῦ κινδύνου· ἐκεῖ δὲ μαχόμενος, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκυριεύθη, καὶ τὸ ἔθνος ὑπεδουλώθη εἰς τοὺς Τούρκους ἔχασε μέγα ἀγαθὸν, τὴν ἐλευθερίαν.

Τότε καὶ ἔπειτα οἱ πρόγονοί μου ἔβρισαν μεγάλη δεινὰ ὑπὸ τῶν τυράννων, μόνην δὲ παρηγορίαν εὑρίσκον εἰς τὴν ἀγίαν θρησκείαν μας. — Ὅσοι δὲν ἔχουν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν δὲν εὑρίσκουν καμμίαν παρηγορίαν εἰς τὰς δυστυχίας.

TO BYZANTION.

Ἴδου ἡ γῆ τοῦ Βύζαντος, ἰδου ἡ νέα Ῥώμη,
τοῦ Κωνσταντῖνου ἡ σκιά τὴν κατοικεῖ ἀκόμη,
καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ σάλπιγξ ἐν πορφύρᾳ
πλανᾶται εἰς τὰ τεῖχη της μὲ στάθμην εἰς τὴν χεῖρα.

ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Καλόγρηρα ἐμαγείρευε ψαράκια 'στό τηγάκι,
 και μιὰ φωνή, φιλή φωνή ἀπάνωθε τῆς λέγει·
 «Παῦσε, γρηᾶ, τὸ μαγειριὸ κ' ἡ Πόλι θὰ τουρκέψη».
 — «Ὅταν τὰ ψάρια πεταχθοῦν και βγοῦν και ζωντανέψουν,
 τότε κι ὁ Τοῦρκος θὲ νὰ μπῆ κι ἡ Πόλι θὰ τουρκέψη».
 — Ἐὰ ψάρια πεταχθῆκανε, τὰ ψάρια ζωντανέψαν,
 κι ὁ Ἀμηνᾶς (1) ἐσέβηκε ἀτός του καθαλάρης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ.

Εἰς τὰς ῥοὰς τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου λουομένη
 και ἀπὸ ὄροσερώτατον βορρῶν κτενίζομένη,
 ὕψοῦτ' ἐκεῖ χρυσόμαλλος ἡ τοῦ τριγώνου κορυφή
 μ' ἀνάκτορα σιλητικὰ, κατάρυτα και τιμαλφῆ.
 Βυζάντιον! πόλις ποτὲ περίδλεπτος και ποθητῆ,
 εὐθίων ἐνδιαίτημα, δημοκρατία ζηλωτῆ...
 Ἐὰς τείχας μου ἀνώρθωτας, φανεῖς και σὺ, ὦ γρηᾶ,
 ὦ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ σεβασμιώτατε ναί!
 Χαῖρε, Κωνσταντινούπολις! τῶν πόλεων ἡ βασιλις,
 ἐντρύφημα τῆς Δύτειος, καρδία τῆς Ἀνατολῆς!
 Σὲ βλέπω, Πόλις σήμερον εἰς παντελεῆ μεταβολῆν,
 ἔθωμανιδὸς φέρουσαν παγκάλυπτον περιβολῆν.
 (Ἦλ. Τανταλιῶς).

Βυζάντιον ἀλλόπιστον, καθέδρα τῶν Σουλτάνων!
 στιγμαὶ χαρᾶς, στιγμαὶ τιμῆς,
 ἂν σὲ βαπτίσωμεν ἡμεῖς
 εἰς κολυμβήθραν αἵματος, εἰς αἵματα τυράννων.
 (Α. Σοῦτσος).

(1) Ὁ ναυακτητῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μωάμεθ Β'.

ΤΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ.

Ὅσοι δὲν ὑπέφερον τὴν δουλείαν τῶν Τούρκων, ἄρνον τὰς πόλεις καὶ τὰς πεδιάδας καὶ ἀπεσύροντο εἰς ὕψηλά καὶ ἀπρόσιτα ὄρη, πόλεις εἶχον τοὺς βράχους καὶ τὰς ἐρημίας ἐπρόσιτων μᾶλλον τὰς φωλεὰς τῶν λύκων ἢ τὴν πεδιάδα, ὅπου κατοῦκει ὁ Τούρκος καὶ ἡ τυραννία.

Ἐκεῖ εἰς τὰ ὕψηλά βουνά ἐζῶν οἱ Κλέφται ἐλεύθεροι καὶ πρᾶξι μαζὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους. Ἐγύμναζον τοὺς ἀδελφῶν μὲ διαφόρους ἀσκήσεις, μὲ τὸ πῆδημα, τὴν πάλην, τὸν δρόμον, τὴν δισκοβολίαν. Ἦσαν ἐπιδείξιότατοι σκοπευταί· τὴν νίκην ἐπυροβολοῦν κατὰ τῆς λάμψεως τοῦ ἐχθρικοῦ τουφεκίου μὲ καριοφίλι καὶ ἐπετύγγανον· διεπέρων τὸ βόλι ἀπὸ τοῦ δακτυλίδι.

Ἦσαν ὀλιγαρκεῖς, δὲν ἠγάπων τὰς ἀναπαύσεις· ἀγαπητὴ τροφὴ ἦτο εἰς αὐτοὺς τὸ ψητὸν ἄρνιον. Δισκίδαζον δὲ ἄδοντας ἄσματα ἡρωϊκά καὶ χορεύοντες ἔθνικούς χορούς.

Οἱ κλέφται δὲν ἦσαν λησταί· αὐτοὶ ἐσέβοντο τὴν θρη-

σκειάν, ἠγάπων τὴν δικαιοσύνην, ποτὲ δὲν ἔβλαπτον τοὺς ὁμογενεῖς τῶν οὔτε τοὺς ἀδυνάτους, μόνον τοὺς τυράννους ἐπολέμουν. Δὲν ἐφοβοῦντο τὸν θάνατον οὔτε τὰ τρομερὰ βασανιστήρια. Οἱ τοῦρκοι συλλαβόντες τοὺς ἀδελφοὺς Κατσαντώνας κατεδίκασαν αὐτοὺς εἰς τρομερὸν θάνατον· ἐνῶ δὲ συνέτοιβον μὲ σιδηρὰν σφύραν τὰ σκέλη τοῦ νεωτέρου, οὗτος ἐξέβαλε κραυγὴν· ἀλλ' ὁ μέγας Κατσαντώνης ἀνέκραξε πρὸς αὐτόν. «Πῶς, Κατσαντώνη, φωνάζεις ὡς γυνή;»

Ὅταν οἱ Τοῦρκοι προσεκάλουν τοὺς Κλέφτας νὰ προσκυνήσωσιν, οὔτοι ἀπεκρίνοντο·

«Πασσᾶ μου ἔχω τὸ σπαθί, βεζίρι τὸ τουρέκι,
Κάλλιο νὰ ζῶ μὲ τὰ θεριά παρὰ νὰ ζῶ μὲ Τοῦρκους.»

Ὅμοιως οἱ Ἀρματωλοὶ ἦσαν ἄνδρες ἐλεύθεροι, ἐχθροὶ τῆς τυραννίας καὶ ἐπροστάτευον τοὺς ἀόπλους κατοίκους τῶν πόλεων καὶ χωριῶν κατὰ τῶν Τοῦρκων.

Ἀπὸ τοὺς Ἀρματωλοὺς καὶ Κλέφτας ἐξῆλθεν ἡ στρατιὰ ἐκείνη τῶν ἡρώων, οἵτινες ἠλευθέρωσαν μετὰ μακρὸν καὶ ἐνδοξον ἀγῶνα, ἐν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

Τὰ καταφύγια τῶν Κλεφτῶν ἦσαν ὁ Ὀλύμπος, ὁ Κίσσαβος, ὁ Πίνδος, ὁ Παρνασσός, ὁ Ταύγετος καὶ ἄλλα τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος.

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ.

Μαύρ' εἶν' ἡ νύκτα 'στὰ βουνά,
'ς τοὺς βράχους, πέφτει χιόνι·
'ς τὰ ἄγρια, 'ς τὰ σκοτεινά,
'ς ταῖς βράχαις, πέτραις, 'ς τὰ στενά
ὁ κλέφτης ξεσπαθώνει

Ἐπὶ τὸ δεξιὸν χεῖρ' ἰσχυρὸν
βαστᾶ ἀστροπελέκι·
παλάτι ἔχει τὸ βουνοῦ
καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανὸν
κ' ἐλπίδα τὸ τουρέκι.

Φεύγουν οί τύραννοι γλωμοί
 τὸ μαῦρό του μαχαίρι·
 μ' ἰδρωῖτα βρέχει τὸ ψωμί,
 ξεύρει νὰ ζήση μὲ τιμῆ
 καὶ νὰ πεθάνη ξέρει.

Μεγάλοι ἔμποροι πωλοῦν
 τὰ ἔθνη σὰν κοπάδια·
 τὴν γῆν προδίδουν, καὶ γελοῦν·
 Ἐδ' ὅμως ἄριμτα λαλοῦν
 ἔς τὰπάτητα λαγγάδια.

Πήγαينه, φίλει τὴν ποδιά,
 ποῦ δοῦλοι προσκυνοῦνε·
 ἐδῶ ἔς τὰ πράσινα κλαδιά
 μόν' τὸ σπαθί των τὰ παιδιὰ
 καὶ τὸν Σταυρὸν φιλοῦνε.

Βαριά, βαριά βοίτζ, ἡ γῆ·
 ἓνα τουρέκι πέφτει·
 Παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγή,
 ἐδῶ φυγή, ἐκεῖ πληγή!
 Ἐσχότωσαν τὸν κλέφτη.

Σύντροφοι ἄσκειποι, πεζοί
 τὸν φέρνουν λυπημένοι,
 καὶ τραγωδοῦν ὄλοι μαζῆ·
 «Ἐλεύθερος ὁ Ἕλληρὴν ζῆ,
 κ' ἐλεύθερος πεθαίνει.»

(Α. Ραγκαβῆς).

3. ΣΧΟΛΕΙΑ.

Οί τύραννοι δὲν θέλουν τὴν παιδείαν, διότι ἡ ἀληθινὴ παιδεία ὀδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ τοῦρκοὶ ἐμπόδιζον τοὺς Ἕλληνας νὰ συσταίνουν σχολεῖα· τόσον ὅμως φιλομαθεῖς ἦσαν τότε οἱ νέοι ὥστε ἐφοίτων εἰς κρυφὰ σχολεῖα τὴν νύκτα μὲ τὴν σελήνην καὶ ἐδιδάσκοντο ὅσα μαθήματα ἐχρειάζοντο. Εἰς τὰ σχολεῖα ἐμάνθανον τὰ παιδιὰ νὰ φοβῶνται τὸν Θεὸν καὶ νὰ τιμῶσι τοὺς γονεῖς των καὶ τοὺς ἀνωτέρους, νὰ ἀγαπῶσι τὴν πατρίδα καὶ νὰ βοηθῶσιν αὐτὴν ὅσον ἕκαστος δύναται. Κάνεις ἄνθρωπος δὲν εἶναι τόσον ἀχρηστος, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ κάμῃ καλὸν εἰς τὸν ἄλλον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐκεῖ ἐδιδάσκοντο, ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ κάμῃ τις ὅ, τι θέλει, ἀλλὰ νὰ πράττῃ τὸ καλὸν καὶ νὰ πείθῃται εἰς τοὺς νόμους. Ἡ ἀνομία καὶ ἡ ἀναρχία εἶναι ἡ μεγαλειτέρα καὶ χειροτέρα τυραννία καὶ δουλεία. Πόσον φρόνιμα καὶ ἀγαπητὰ παιδιὰ ἐγίνοντο εἰς τὰ σχολεῖα! Τὴν Κυριακὴν καὶ τὰς μεγάλαις ἑορταῖς τὰ ἔβλεπες ὅλα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐφιλοτιμοῦντο ν' ἀναγινώσκωσι τὸν Ἀπόστολον, τὸ Ψαλτήριον, τὰς Προφητείας, νὰ κανοναρχῶσι καὶ νὰ ψάλλωσιν. Οἱ διδάσκαλοι ὠδήγουν τοὺς καλοὺς τούτους μαθητὰς εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰς πεδιάδας, ἐκεῖ ἐσῦναζον ἄνθη καὶ ἄλλα φυτὰ, καὶ ἔβλεπον τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους οἱ πρόγονοί μας ἐδόξασαν μὲ μεγάλα κατορθώματα.

Μέγα καλὸν ἔκαμαν τὰ σχολεῖα εἰς τὸ ἔθνος. Τὰ σχολεῖα ἐκτιζον καὶ διετήρουν αἱ κοινότητες, οἱ δὲ πλοῦσιοι παλεῖται ἐπρωίκιζον αὐτὰ μὲ βιβλία καὶ μὲ κληροδοτήματα.

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ, ΚΑΛΟΓΗΡΟΙ.

Ἐκτὸς τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν ἄλλοι Ἕλληνες

λόγιοι, μισούντες τὴν τυραννίαν, κατέφευγον εἰς μοναστήρια καὶ ἐγίνοντο καλόγηροι, ἄλλοι δὲ ἐγίνοντο ἱερεῖς εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία· οὗτοι ἀφιέρωνον τὴν ζωὴν των εἰς τὸ νὰ προσεύχωνται, νὰ μελετῶσι, νὰ συγγράφωσιν ὠφέλιμα βιβλία καὶ νὰ διδάσκωσι τοὺς ὁμοπίστους. Ἐνδεδυμένοι τὸ ταπεινὸν ῥάσον, καταφρονούντες ὅλας τὰς ἀπολαύσεις τοῦ βίου, ὑποφέροντες παντὸς εἴδους στερήσεις καὶ κακουχίας, ἔτρεχον ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ ἐπαρηγόρουσαν τοὺς πᾶσχοντας καὶ ἐσυμβούλευον αὐτούς.

Τὰ μοναστήρια εἶχον βιβλιοθήκας, ἐβοήθουν τοὺς δυστυχεῖς· ὅλοι οἱ διαβάται καὶ οἱ προσκυνηταὶ ἀνεχώρουν εὐχαριστημένοι καὶ ὠφελήμενοι. Οἱ καλόγηροι δὲν ἐκάθηντο ἀργοί· εἰργάζοντο, ἐτίμων τὴν θρησκείαν μας καὶ ἦσαν στρατιῶται τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἦσαν χρήσιμοι εἰς τὸ ἔθνος καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶχον μεγάλην ὑπόληψιν εἰς αὐτούς. Ἐμάνθανον εἰς τὰ μοναστήρια καὶ διαφόρους τέχνας, ἔγλυφον ἀπὸ ξύλον καὶ ὄστον σταυροὺς καὶ διαφόρους ὠραίας εἰκόνας, κατεσκευάζον διάφορα σκευῆ, ἐργαλεῖα, καὶ ἄλλα πράγματα.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ καλογήρους τούτους τοὺς πεπαιδευμένους ἀνεχώρουν εἰς μακρινοὺς τόπους, διὰ νὰ κηρύξωσι τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὰ ἔθνη, ἄλλοι μετέβαινον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ὑπερασπίζοντο τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Σεβαστὸς καὶ χρήσιμος εἶναι ὁ κληρὸς, ὅταν ἔχη παιδείαν καὶ ἀρετὴν!

5. Η ΜΟΣΧΩ Η ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ.

Τρία μπαϊράκια φαίνονται 'ποκατ' ἀπὸ τὸ Σούλι, τὸνα 'ναι τοῦ Μουχτάρ πασᾶ, τᾶλλο τοῦ σελιχτάρη.

τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο εἶναι τοῦ Μητσομπούτου.

Ὁ Δῆμο Δράκος φώναξε ἑποπὴν ἀπὸ τὸ Σοῦλι.

«Ποῦ πᾶς, Μουχτάρη Σκουτάρᾳ, καὶ σκύλε σελιχτάρη;

Δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Χόρμοβο, δὲν εἶν' ἡ Λαμποβίτα,
νὰ πάρτε σκλάβους τὰ παιδιὰ, γυναῖκες δίχως ἄνδρας.

Ἐδῶν' τὸ Σοῦλι τὸ κακὸ ἐδῶν' τὸ Κακοσοῦλι,
ποῦ πολεμοῦν μικρὰ παιδιὰ, γυναῖκες δίχως ἄνδρας,
ποῦ πολεμαίει Ἐσαβέλαινα σὰν ἄξιε παλληκάρι.»

Ἡ Κυρὰ Μόσχω φώναξε ἑποπὴν ἀπὸ τὴν Κιάφα.

«Ποῦσθε, παιδιὰ Σουλιώτικα καὶ σεῖς οἱ Ἐσαβελαῖοι;

Μαζῆ μου ὄλοι τρέξετε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες,
τοὺς Τούρκους κατακόψετε, σπύρο νὰ μὴ ἀφήσετε,
νὰ μείνουν χήραις κι' ὄρφανὰ, γυναῖκες καὶ παιδιὰ τους,
νὰ λέν, 'στὸ Σοῦλ' τοὺς σκότασαν Σουλιώτισσαις γυναῖκες»

Ἡ Μόσχω τότε ὤρμησε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.

Τώρα νὰ ὀγῆτε πόλεμο, γυναῖκικα τουφέκια!

Σὰν τοὺς λαγούς ἐφεύγανε καὶ πίσω δὲν κυττάζουν,
πετάξαν τὰ τουφέκια τους μόνον γιὰ νὰ γλυτώσουν.

6. Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΖΑΒΕΛΑΣ ΚΑΙ Ο ΜΠΟΤΖΙΑΡΗΣ.

Μιά παπιδιά ἐφώνηξε μέσ' ἀπὸ τὸν Ἀθωρικό (1)

«Ποῦσθε τοῦ Λάμπρου τὰ παιδιὰ, ποῦσθε οἱ Μποτσαραῖοι;

Πολλὴ μαυρίλα πλάκωσε, πεζούρα κὶ καθάλα.

Δὲν εἶναι μιὰ, δὲν εἶναι δύο, δὲν εἶναι τρεῖς καὶ πέντε·
εἶναι χιλιάδες δεκοχτῶ, χιλιάδες δεκαννέα.»

— «Ἄς ἔλθουν οἱ πάληότουρκοι, τίποτε δὲν μᾶς κάμνουν.

Ἄς ἔλθουν πόλεμον νὰ διοῦν καὶ Σουλιωτῶν τουφέκια.

νὰ μάθουν Λάμπρου τὸ σπαθὶ, Μποτσαρη τὸ τουφέκι,

τῆς ἔξακουσμένης Χαίδους»

(1) Χωρὸν τοῦ Σοῦλου.

— Ὁ πόλεμος ἀρχίτισε κι' ἀνάψαν τὰ τουφέκια.
 Τὸν Ζέρβα καὶ τὸν Μπότσαρη ἐφώναξ' ὁ Τζαβέλας,
 — «Παιδιά μ', ἤλθ' ἡ ὥρα τοῦ σπαθιοῦ κι' ἄς πᾶψη τὸ τουφέκι»
 — «Δὲν εἶναι, λέγ' ὁ Μπότσαρης, σπαθιοῦ καιρὸς ἀκόμα.
 παιδιὰ, σταθῆτε στὸ κουντρί, βαστάτε τὸ λιθάρι·
 γιὰτ' εἶν' οἱ Τούρκ' ἀμέτρητοι καὶ λίγοι οἱ Σουλιῶται.»
 — «Μωρὲς τί σκιάζεσθε, παιδιὰ, Τζαβέλας μεταλέγει;
 Ἀκόμα τοὺς φυλάγομε τοὺς σκύλους Ἀρβανίτας;
 — Πιάνουν καὶ σπάνουν ὄλοι τοὺς τὰς θήκας τῶν σπαθιῶν τοὺς
 τοὺς Τούρκους βάνουνε ἔμπροστά, τοὺς βάνουν σὰν κριάρια.
 Βελῆ πᾶσας τοὺς φώναζε νὰ μὴ γυρισθῶν ταῖς πλάταις,
 κι' ἐκεῖνοι ἀποκρίνονται πετώντας τὰ τουφέκια
 — «Δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Δέλινο, δὲν εἶναι τὸ Βιδίσι,
 εἶνε τὸ Σούλι τ' ἀκουστὸ, ἔς τὸν κόσμον ξακουσμένον,
 εἶναι τοῦ Λάμπρου τὸ σπαθί, τὸ τουρκοματωμένο,
 πῶκαμε τὴν Ἀρβανιτιὰ κι' ὅλη φορεὶ τὰ μαῦρα·
 κλαίουν μὲν ἄδες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἀνδράς.»

7. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο Ε΄.

«Ἕλληνας τράχηλος ζυγὸν δὲν ὑποφέρει.»

Μετὰ μακρὰν καὶ τρομερὰν δουλείαν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν τυράννων τοῦ Τούρκων καὶ σύνθημά του ἦτο «Ἐλευθερία ἢ θάνατος.» Ἡ ἐπανάστασις ἤρχισε τὴν 25 Μαρτίου 1821. Τὴν ἀρχὴν ἔκαμεν ὁ ἥρωὸς Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Ὁ κόσμος ὄλος μὲ θαυμασμὸν καὶ ἀγάπην ἐχαιρέτισε τὴν ἀνάστασιν τῶν Ἑλλήνων. Οἱ τοῦρκοι ἐτρόμαξαν εἰς τὸ ἀκουσμα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐξηγγριώθησαν. Ἦρχισαν νὰ σφάζωσιν ἀνδράς, γυναῖκες καὶ παιδιὰ εἰς τὰς πόλεις. Ὅσον περισσότερο ὕμνος Ἕλληνες ἐσφάζοντο ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τόσο περισσότερο ἠΐξανεν

ἡ ἐπανάστασις καὶ διεδίδετο εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς χώ-
ρας καὶ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ αἰμίμηστος Πατριάρχης Γρηγόριος εἶχε πατρίδα τὴν
Δημητσάναν, ἦτο πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετας καὶ ἕνα πόθον
εἶχε, τὴν ἀνάστασιν καὶ ἐλευθερίαν τοῦ ἔθνους του, καὶ ὑ-
πὲρ αὐτῆς ἠύχετο καὶ εἰργάζετο ἡμέραν καὶ νύκτα.

Ἦτο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑτερίας, ἡ ὁποία προη-
τοίμασε τὴν γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν
Τούρκων, καὶ συνεννοεῖτο μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην,
ὅστις ἦτο στρατηγὸς εἰς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ μὲ τοὺς ἄλλους
ἀρχηγούς τῆς ἐπαναστάσεως. Ὅταν οἱ Τούρκοι μαθόντες
τὴν ἐπανάστασιν ἤρχισαν νὰ σφάζωσι τοὺς προκρίτους τοῦ
ἔθνους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις,
πολλοὶ ἐσυμβούλευον τὸν πατριάρχην νὰ φύγῃ· ἀλλ' ὁ ἀ-
οίδιμος Γρηγόριος ἀπήντησε πρὸς αὐτοὺς ταῦτα. «Ἐὰν φύ-
γω, οἱ Τούρκοι θὰ ἐξαγριωθῶσι περισσότερον ἐναντίον τῶν
Χριστιανῶν καὶ θὰ γυθῆ περισσότερον ἀθῶον αἷμα, ἐνῶ ἐὰν
οἱ Τούρκοι μὲ φονεύσωσιν, ὁ θανατὸς μου θὰ δώσῃ ζωὴν
εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους καὶ οἱ Ἕλληνες θὰ μάχων-
τρι μὲ μεγαλειτέραν ἀνδρείαν, διὰ νὰ ἐκδικήσωσι τὸν
θάνατόν μου.»

8. ΑΠΑΓΧΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ.

Τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα (1821) τὸ μεσονύκτιον
ἄγριοι Τούρκοι ἐπολιοῦρχησαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ πατριαρ-
χείου, ἐνῶ ὁ πατριάρχης ἐτέλει τὴν ἱεράν λειτουργίαν· οὐ-
τος ἐνόησε τὸν φονικὸν σκοπὸν των, ἀλλὰ δὲν ἐταράχθη.
Ἐνεδύθη τὴν ἀρχιερατικὴν του στολὴν, ἐτέλεσε μὲ εὐλά-
θειαν καὶ κατάνυξιν τὴν θείαν μυσταγωγίαν, ἐμνημόνευσεν
ὅλους τοὺς κεκοιμημένους φίλους καὶ ἐχθρούς εὐλόγησε ἅ-

παντας τούς παρόντας και εὐχθήθη ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν ἐν κινδύνοις και ὀλίφεισιν ἀδελφῶν· ἔπειτα ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων και ἔψαλλε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη,» εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας τὸν ἔσυραν ἐκ τῆς ἐκκλησίας οἱ Τούρκοι στρατιῶται, τὸν ἐξέβρισαν πολυτρόπως, τὸν ἐπερίπαιξαν και τὸν ἐβασάνισαν· εἰς ὅλα ταῦτα ὁ αἰμίμηστος πατριάρχης διετήρησεν ἀτάραχον γαλήνην. Τέλος ὁ δῆμιος ἔρριψε τὸν βρόχον εἰς τὸν ἱερὸν τραχηλὸν του και τὸν ἐκρέμασε μάρτυρα τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰς τὴν θύραν τοῦ πατριαρχείου. Καὶ οἱ μὲν ἄγριοι τύραννοι ἔρριψαν τὸ ἱερὸν σῶμά του εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ Ἕλληνες μαθόντες τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὁδοῦ τοῦ ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐπολέμουν μὲ μεγαλειτέραν ὁρμὴν τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως και τῆς πατρίδος. Ἡ δὲ πατρις ἐλευθερωθεῖσα και εὐγνωμονουσα ἀνήγειρεν ἀνδριάντα εἰς τὸν μάρτυρα τῆς Ἑλληνικῆς παλιγενεσίας Γρηγόριον τὸν Πατριάρχην.

Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Πατριαρχοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε΄.

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος; Ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου;
Τὰ φτερωτά σου τὰ ὄνειρα; Γιατί ἔστο μέτωπό σου
νὰ μὴ φυτρώουν, Γέροντα, τόσαις χρυσαῖς ἀχτίδες,
ὅσαις μᾶς διδ' ἡ ὄψις σου παρηγοριαῖς κ' ἐλπίδες;
Γιατί ἔστα οὐράνια χεῖλη σου νὰ μὴ γλυκοχαράξῃ,
πατέρα, ἓνα χαμόγελο; Γιατί νὰ μὴ σπαράξῃ
μέσα ἔστα στήθη σου ἡ καρδιά; Καὶ πῶς τὸ βλέφαρό σου
οὔτ' ἓνα δάκρυ ἐπρόβαλεν, οὔτ' ἔλαμψε τὸ φῶς σου;
Ὅλογυρά σου τὰ βουνὰ κ' οἱ λόγγοι στολισμένοι
τὸ Λυτρωτὴ τους χαιρετοῦν. Ἡ θάλασσα ἀγριωμένη
ἀπὸ μακρὰ σ' ἐγνώρισε και μ' ἀφρισμένο στόμα
φιλεῖ, Πατέρα μου γλυκέ, τὸ ἐλεύθερο τὸ χῶμα

ποῦ σέ κρατεῖ ἔστα σπλάγγνα του. Θυμαῖται τὴν ἡμέρα,
 ὅπου κι' αὐτὴ εἰς τὸν κόρφο τῆς σάν τρυφερὴ μητέρα,
 Πατέρα μου, σ' ἐδέχθηκε. Θυμαῖται ἔς τὸ λαιμό σου
 τὸ ματωμένο τὸ σχοινί, καὶ εἰς τ' ἅγιο πρόσωπό σου
 τ' ἄτιμα τὰ βραχίονατα, τὸ βόγχο, τὴ λαχτάρα.

Τώρα σέ βλέπει γίγαντα, Πατέρα ἢ θαλάσσή σου.
 Τὸ λείψανό σου τὸ φτωχὸ τὸ ποδοπατημένο
 εἰς ἀνάστησε ἡ ἀγάπη μας, κ' ἐδῶ μαρμαρωμένο
 θὰ στέκη ὀλόρθο, ἀκλόνητο, κ' αἰώνιο θεὸ νὰ ζήσῃ,
 νᾶναι φοβέρα ἀδιάκοπη εἰς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι.

Τὸ μάρμαρο μένει βουβό. Καὶ θὰ νὰ μείνῃ ἀκόμα,
 ποιὸς ξέρει ὡς πότε ἀμίλητο τὸ νεκρικό του στόμα.
 Κοιμαῖται κι' ὀνειρεύεται, καὶ τότε θὰ ξυπνήσῃ,
 ὅταν εἰς τὰ δάση εἰς τὰ βουνά, εἰς τὰ πέλαγα βροντήσῃ
 τὸ φλογερό μας κήρυγμα: «Χτυπάτε, πολεμάρχοι!
 Μὴ λησμονεῖτε τὸ σχοινί, παιδιὰ, τοῦ Πατριάρχου!»
 (Αρ. Βαλαωρίτης.)

9. Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ.

Σπανίως γεννῶνται εἰς τὸν κόσμον ἄνδρες ἔχοντες τόσην
 φιλοπατρίαν καὶ τόσον ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας,
 ὅσον ὁ Ῥήγας Φεραίος.

Ὁ Ῥήγας ἐγεννήθη τῷ 1753 εἰς μικρὰν πόλιν τῆς
 Θεσσαλίας, ὀνομαζομένην Φεράς. Ἦτο ἀκόμη μικρὸν παι-
 διον, καὶ ὅταν ἔβλεπε τοὺς Τούρκους νὰ ἐξουσιάζωσι καὶ νὰ
 τυραννῶσι τὴν πατρίδα του, τὸν ἐκυρίευε θυμὸς καὶ ἀγανά-
 κτησις. «Τί ζητοῦν, ἔλεγεν, οἱ βάρβαροι οὗτοι τύραννοι εἰς
 τὴν Ἑλλάδα; Πότε θὰ τοὺς διώξωμεν καὶ θὰ ἐλευθερώσω-
 μεν τὴν πατρίδα μας; Καλλίτερα μίαν ὥραν νὰ ζήσῃ κἀνείς
 ἐλεύθερος παρὰ σαράντα χρόνια νὰ εἶναι δοῦλος.» Εἰς τὸ
 σχολεῖον εἶχε τόσην ἐπιμέλειαν καὶ ζήλον, ὥστε ὁ διδάσ-

καλός του ἔλεγεν, ὅτι ἐξ ἅπαντος ὁ Ῥήγας θὰ γείνη μέγας καὶ ἔθνωφελὴς ἀνὴρ, ὅλοι δὲ οἱ συμμαθηταὶ του ἠγάπων καὶ ἐσέβοντο αὐτόν.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ.

Τὰ βουνά, αἱ πεδιάδες, οἱ ποταμοὶ, ἡ φύσις ὅλη τῆς πατρίδος τὸν ἐνθουσίαζον μόνον ἐλυπεῖτο, διότι ἡ δουλεία πιέζει καὶ ἀσχημίζει πάντα ταῦτα καὶ δὲν ἀφίνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὰ ἀπολαύσῃ καὶ νὰ δοξολογῶσι τὸν πάνσοφον καὶ πανάγαθον Δημιουργὸν τοῦ παντός.

Ὁ Ῥήγας ἐθαύμαζε τοὺς ἀρχαίους ἥρωας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνεστέναζεν, ὅταν ἤκουεν ἢ ἀνεγίνωσκε τὰ θαυμάσια καὶ ἐνδοξα κατορθώματα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. «Κρίμα! ἔλεγε, νὰ εἶμεθα παιδιὰ τοῦ Ἡρακλέους καὶ νὰ ζῶμεν εἰς τὴν δουλείαν! Οἱ πρόγονοί μας Ἕλληνες θὰ ἐσκέπαζον τὸ πρόσωπόν των ἀπὸ ἐντροπῆν, ἂν ἐσηκόνοντο ἀπὸ τοὺς τάφους καὶ ἐβλεπον ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους των εἰς τοιαύτην ἀμάθειαν καὶ βραδυσότητα, ἐνῶ ἀπὸ τὰ συγγράμματα των ἐφωτίσθη καὶ ἐπολιτίσθη ὅλη ἡ Εὐρώπη.

Ὁ Ῥήγας ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐσπούδασε καλὰ πλησίον τοῦ περιφήμου Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου.

Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἰς τὴν Βλαχίαν ἦσαν Ἕλληνας ἡγεμόνες, ὀνομαζόμενοι Βοεβόδαι, οἱ ὅποιοι ἐσύστησαν εἰς τὸ Βουκουρέστιον ὀνομαστὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν. Τότε εἶχε διορισθῆ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ὁ Μαυρογένης, ὅστις παρέλαβε τὸν Ῥήγαν ὡς ἰδιαίτερον γραμματεῖα του.

Ὁ δὲ Ῥήγας δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Διὰ νὰ διεγείρῃ δὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑλλήνων συνέθετε διάφορα ποιήματα, τὰ ὅποια μέχρι τῆς σήμερον διατηροῦνται εἰς τὰ στόματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ.

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενά,
μονάχοι 'ὄαν λεοντάρια 'ς ταις βράχαις 'ς τὰ βουνά;
Σπηλαιῖς νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
νὰ φεύγωμεν τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά;
νὰ χάνωμεν πατρίδα, ἀδελφικὰ καὶ γονεῖς,
τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι' ὄλους τοὺς συγγενεῖς;
Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακή.
Τί σ' ὠφελεῖ κι' ἂν ζήσης καὶ εἶσαι 'ς τὴ σκλαβιά;
Στοχάσου πῶς σὲ φένουν καθ' ὥραν 'ς τὴ φωτιά.
Βεζύρης, δραγουμάνος, ἀφέντης κι' ἂν γενῆς,
ὁ τύραννος ἀδίκως σὲ κάμνει νὰ χαθῆς.
Δουλεύεις ὄλη μέρα εἰς ὅ,τι κι' ἂν σὲ πῆ,
κι' αὐτὸς πασχίζει πάλιν τὸ αἷμά σου νὰ πιῆ.
Ὁ Σοῦτσος, ὁ Μουρούζης, Κωστάκης Σκαναβῆς,
Γκίκας καὶ Μαυρογένης καθρέπτης εἶν' νὰ ἰδῆς.
Ἄνδρες οἱ καπετάνοι, παπάδες, λαϊκοί,
σκοτώθηκαν κι' ἀγάδες μὲ ἀδικὸν σπαθί.
Κι' ἀμέτρητ' ἄλλοι τόσοι Τοῦρκοι καὶ Ῥωμηοὶ
ζωῆν καὶ πλοῦτον χάνουν χωρὶς καμμιά ἀφορμὴ.

Ἐλάτε μ' ἓνα ζῆλον εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν
 νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω ἔς τὸν Σταυρὸν.
 Μᾶς κράζει ἡ πατρίδα, μᾶς θέλει, μᾶς πονεῖ,
 ζητεῖ τὴν συνδρομὴν μας μὲ μητρικὴ φωνή.

10. Ο ΡΗΓΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΕΝΝΗΝ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ.

Ὁ Ῥήγας ἐγνώριζεν, ὅτι διὰ τὰ μεγάλα ἐθνικὰ ἔργα
 χρειάζεται ἡ σύμπραξις ἀπάντων τῶν ἀξίων καὶ ἀληθῶν
 πατριωτῶν.

Τότε, καθὼς καὶ τώρα, ἔζων εἰς τὴν Βιέννην καὶ εἰς ἄλ-
 λας μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης πολλοὶ πλούσιοι καὶ φι-
 λοπάτριδες Ἕλληνες. Ὁ Ῥήγας λοιπὸν ἀνεχώρησεν ἐκ
 Βουκουρεστίου καὶ μετέβη εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ ἐξυπνή-
 σῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους ἐνθουσιασμὸν τῶν
 ἐκεῖ ὁμογενῶν καὶ νὰ συνεννοηθῇ μὲ αὐτοὺς περὶ τῆς ἐξε-
 γέρσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τοῦτο καὶ ἔπραξεν ἐπιτυ-
 χῶς. Ὅλοι ἤκουον μὲ δάκρυα τοὺς λόγους τοῦ Ῥήγα καὶ
 ὅλοι ἐδείχθησαν πρόθυμοι νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸ μέγα ἐπι-
 χεῖρημα τοῦ ἥρωος.

Ὁ Ῥήγας ἐξέδωκεν ὠφέλιμα βιβλία καὶ ἐχάραξε μέγαν
 χάρτην ὅλης τῆς Ἑλλάδος. «Βλέπετε! ἔλεγεν, αὕτη εἶναι
 ἡ μεγάλη πατρίς μας, ἡ κληρονομία μας, ἡ χώρα, τὴν ἔ-
 ποίαν οἱ πρόγονοί μας ἐδόξασαν καὶ ὑπερασπίσθησαν μὲ τὸ
 αἷμά των ἐναντίον πολλῶν καὶ ἰσχυρῶν ἐχθρῶν, καὶ τώρα
 τὴν ἐξουσιάζει εἰς βάρβαρος τύραννος. Ἐὰν σηκωθῶμεν ὁ-
 μως ἅπαντες μὲ μίαν φωνήν, θὰ πνίξωμεν τὸν τύραννον καὶ
 θὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας. Ὁ Θεὸς θὰ ἦναι μα-
 ζῆ μας· διότι ὁ Θεὸς μισεῖ τὴν τυραννίαν καὶ βοηθεῖ τοὺς
 ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας.»

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Ῥήγας πρὸς τοὺς ζῶντας εἰς ξένην γῆν
 Ἕλληνας καὶ μὲ τοὺς λόγους τούτους ἐνθουσίαζεν αὐτοὺς.

Παιδιά τοῦ Ἡρακλέους, δράμετε καὶ σπαθιά
κρατεῖτε μ' ἓνα χέρι μὲ τᾶλλο τὴν φωτιά !

Ὅρμησατε γενναίως, ἔλθετε ἄλ' μαζῆ,
δείξατε τῶν Ἑλλήνων τὸ ἔθνος ὅτι ζῆ.

Ὡς πότε, ὦ ἀδελφια, νὰ εἴμεθα ἡμεῖς
οἱ πάλαι δοξασμένοι τῶρα ἐκτὸς τιμῆς;

Ἐλάτε, συναχθῆτε ἄλ' οἱ πιστοὶ ὁμοῦ,
νὰ τρέξωμ' ἐναντίον τυράννου τοῦ ὤμοῦ.

Εἰς φάλαγγας ταχθῆτε μὲ ὄμμα φοβερὸν
προβαίνετε εὐτάκτως μὲ πόδα σταθερόν.

Ὁ κρότος τῶν ποδῶν μας καὶ οἱ κονιορτοὶ
νὰ καταστρέφουν Τούρκους μὲ φαίνοντ' ἄρκετοί.

Τί σ' ὠφελεῖ, ὦ φίλε, δοῦλος κ' ἂν εὐτυχῆς,
ἔταν πατρίς καὶ πίστις πρὸς σέ εἶν' δυστυχῆς;

Λοιπὸν, καλὰ ξεφτέρια, παιδιά Ἑλληνικά,
ἀς λάβωμεν τὰ ὅπλα τὰ ἐκδικητικά.

Τώρα ὁ Ἀθηναῖος ἀς δείξῃ ὅτι ζῆ,
ὁμοῦ κι' ὁ Σπαρτιάτης κι' ὁ Μακεδῶν μαζῆ.

Τώρα ὁ Θραῖξ, Νησιώτης καὶ πᾶς τις Θεσσαλὸς
ἀς δείξῃ πῶς ὁ Ἕλλην ξεύρει νὰ ζῆ καλῶς.

Τώρα ὁ Ἡπειρώτης κι' ἤρωας Κρητικὸς
ἀς δείξῃ ὅτι εἶναι Ἕλλην πολεμικός !

Ἰθραῖοι καὶ Σπετσιῶται κι' ἀδελφια Ψαριανοὶ
ἔς τὸ ἀρχιπέλαγός μας Τούρκος ἀς μὴ φανῆ.

(Κοκκινάκης)

11. Ο ΡΗΓΑΣ ΘΥΣΙΑΖΕΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ.

Τῷ 1789 ἐγένειεν εἰς τὴν Γαλλίαν μεγάλη ἐπανάστασις, ἣ ὅποια συνετάραξεν ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐπροξένησε μεγάλας μεταβολὰς εἰς τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαλλία ἐγένει τότε φοβερὰ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην· ὁ δὲ Ναπολέων, ὅστις ὕστερον ἐγένει αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, ἦτο τὴν ἐ-

ποχὴν ἐκείνην ὁ μέγιστος καὶ ἀνίκητος στρατηγὸς τῆς Γαλλίας Ὁ Ναπολέων εὗρίσκετο τότε εἰς τὴν Βενετίαν, ὁ δὲ Ῥήγας ἀνεχώρησεν ἐκ Βιέννης, διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Βενετίαν καὶ νὰ ὁμιλήσῃ μὲ τὸν Ναπολέοντα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Κατέβη λοιπὸν εἰς τὴν Τεργέστην· ἐκεῖ ὅμως ἐπροδόθη ὡς ἐπαναστάτης εἰς τὴν Αὐστριακὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία τὸν συνέλαβε καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν τουρκικὴν τυραννίαν.

Οἱ Τούρκοι ἔβαλαν τὸν Ῥήγαν εἰς τὰς φυλακάς τοῦ Βελιγραδίου. Τὸ Βελιγράδιον εἶναι πρωτεύουσα τῆς Σερβίας, κείμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Δουναβέως. Ἐντὸς τῆς φυλακῆς ταύτης οἱ τύραννοι ἐδολοφόνησαν τὸν Ῥήγαν, τὸ δὲ πτώμα του ἔρριψαν εἰς τὸν Δούναβιν τῷ 1798.

Ἀποθνήσκων δὲ ὁ Ῥήγας εἶπε πρὸς τοὺς αἰμοβόρους δημίους του· «Φονεύσατέ με! ἄρκετὸν σπόρον ἐσκόρπισα, ἔρχεται ἡ ὥρα νὰ συνάξῃ τὸ ἔθνος μου τὸν γλυκὺν καρπὸν.»

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ πρωτομάρτυς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλληγενεσίας Ῥήγας ὁ Φεραῖος, εἰς ὃν τὸ ἔθνος ἀνήγειρεν ἀνδριάντα.

Ο ΡΗΓΑΣ.

Στρέφε κι' δὲ πῶς κοίτονται ἡμιταφεῖς ἀκόμη
ὡς σκελετοὶ γιγάντειοι ἡ Αἴγυπτος κ' ἡ Ῥώμη.
Πλὴν ἡ Ἑλλάς, ἡ κλασικὴ τῆς γῆς αὐτῆς γωνία,
ἔπου τὰ φῶτα ἔλαμψαν καὶ ἡ ἐλευθερία,
εἰς τὸ βιβλίον τῶν Μοιρῶν ἐγράφη, ὅτι πάλιν
τῆς δόξης θὰ περιβληθῇ τὴν χλαῖναν τὴν μεγάλην.
Τίς εἶναι ὁ καθήμενος ὑπὸ ἰτέαν κοίτην
εἰς παλαιοῦ τινος νχοῦ συντετριμμένην στήλην;
Μὴ εἶναι μισοτύραννον τοῦ Ἀρμοδίου φάσμα,
ἀπὸ τι καταχθόνιον ἀναπηδῆσαν χάσμα;

"Οχι! διότι φάσανον δὲν κρύπτ' ὑπὸ μυρσίνην,
 οὐδ' ἔχει τὴν παρά νεκροῖς ἀτάραχον γαλήνην,
 ἀλλὰ εἰς τοῦ μετώπου του τὰς ἐλαφρὰς ρυτίδας
 ἀνακαλύπτω λογισμῶν ἀγρίας καταγιγίδας.
 Λοιπὸν, τίς εἶναι;—δίωξε τὸ νέφος, ὦ σελήνη,
 ὅπου ὡς παραπέτασμα τὴν λάμψιν σου σμικρύνει.
 Τὸν εἶδα, τὸν ἐγνώρισα! ὁ θεῖος ἦτο Ῥήγας,
 ὁ μόνος τοῦ αἰῶνός μας ἐν μέσῳ νάνων γίγας.
 Ὁ Ῥήγας μὲ τῆς λύρας του τοὺς γλυκυτάτους φθόγγου
 σαλεύει τῆς Ἑλλάδος μας τὰ ὄρη καὶ τοὺς λόγγους.
 Οἱ παλαιοὶ ἡμίθεοι κατενθουσιασμένοι
 πέριξ του τὸν πυρρίχιον χορεύουν ὠπλισμένοι.
 καὶ τὰ ἐδάφη τρέμουσι καὶ ἀντηγοῦν τὰ ὄρη
 ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ φωτός κατερχομένη κόρη,
 μὲ χλαῖναν αἱματοβαρῆ καὶ κυματιζομένην
 μ' ἀγγέλου χάριν πτερωτὴ τὸν Ῥήγαν πλησιάζει,
 καὶ μὲ φωνὴν μελίρρυτον τοιαῦτα ἔς αὐτὸν κράζει.
 «Τιὲ τῆς γῆς! Τὸ ἔθνος σου, τὸ προσφιλές μου πάλα
 ἀγγέλοι κατεπλάκωσαν βροβαρικὰ μεγάλαι.
 Ἐκ νέου βλέπεις πρὸς αὐτὸ νὰ καταβῶ σπουδάζω,
 μὲ τὸ προσέταξ' ὁ θεός, κ' ἐγὼ ἐσὲ προστάζω.
 Λάβε τὸ ξίφος μου αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους
 ἀναριθμήτους χάραξον τῆς τυραννίης τάφους.
 Θραῦσον τὰ δουρικὰ δεσμὰ τῶν σκοτεινῶν αἰώνων,
 κ' ἀνάστυρον τὸ κλέος του ἐκ τοῦ βυθοῦ τῶν χρόνων.»

12. Ο ΚΟΡΑΪΣ.

Ἡρωες εἶναι ὅλοι ὅσοι ὠφελοῦν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν
 πατρίδα των μὲ μεγάλα καὶ ἐθνωφελῆ ἔργα. Ἡρωες ἦσαν
 ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι εὐεργέτησαν
 τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ κατορθώματά των· ἀλλ' ἐξίσου εἶναι
 ἡρωες καὶ ὅσοι ὠφελοῦν τοὺς ἀνθρώπους καὶ δοξάζουν τὴν

πατρίδα των με τὰς ἀρετὰς των, τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα. Τοιούτους ἥρωας ἔχει ἡ Ἑλλάς πολλοὺς καὶ παλαιοὺς καὶ νεωτέρους.

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ὠφέλησε καὶ ἐτίμησε τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικὸν με τὰς ἀρετὰς του, τὰς φρονίμους συμβουλὰς του καὶ τὰ σοφὰ συγγράμματά του. Ὁ πατὴρ του ἦτο ἐκ τῆς ὠραίας νήσου Χίου, αὐτὸς δ' ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τῷ 1748. Οἱ γονεῖς του, ἀφοῦ τὸν ἐξεπαίδευσαν καλῶς, ἐπεθύμουν νὰ τὸν καταστήσωσιν ἔμπορον. Ὁ Κοραῆς ὁμως δὲν εἶχε κλίσιν εἰς τὸ ἐμπόριον· ἤθελε νὰ σπουδάσῃ καὶ νὰ ἀφιερῶσῃ τὴν ζωὴν του ὅλην ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Μετέβη λοιπὸν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν εἰς τὸ Μομπελιέ. Ὑστερον δὲ ἦλθεν εἰς τοὺς Παρισίους. Τόσῃν δὲ πολυμαθείαν καὶ σοφίαν ἔδειξεν, ὥστε οἱ σοφώτατοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἄνδρες τὸν ἐτίμων καὶ τὸν ἐσέβοντο. Ὁ Κοραῆς συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε σοφώτατα συγγράμματα, με τὰ ὅποια ἐφώτιζε τοὺς ὁμοεθνεῖς του καὶ τοὺς προητοίμαζε διὰ τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ Κοραῆς δὲν ἤθελεν οὔτε δόξαν, οὔτε πλοῦτη· μόνον διὰ τὸν φωτισμὸν τῆς πατρίδος του Ἑλλάδος νυχθημερὸν εἰργάζετο. Πάντοτε δὲ προέτρεπε τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἰδιαιτέρως τοὺς νέους, νὰ μιμῶνται τὰς πράξεις καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων μας. «Ἕλληνες! ἔγραφεν, ἂν θέλητε νὰ γείνητε ἐλεύθεροι, πρῶτον πρέπει νὰ ἐλευθερωθῆτε ἀπὸ τὰ πάθη· διότι ὁ χειρότερος τύραννος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὰ πάθη του. Πῶς εἰμπορεῖ νὰ ἦναι ἐλεύθερος, ὅστις κυριεύεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοπρωτίας, τῆς ὑπερηφανίας, τῆς ὀργῆς, τοῦ μίσους, τῆς φιλαργυρίας, τῆς μέθης;»

Ὁ Κοραῆς ἐσυμβούλευε τοὺς ὁμοεθνεῖς του ν' ἀγαπῶσι τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν· διότι ἡ μὲν ἐργασία κατασταίνει τὸν ἄνθρωπον ἀνεξάρτητον καὶ τὸν προφυλάττει ἀπὸ τὰς κακίας, ἡ δὲ ἀνάγνωσις φωτίζει καὶ τέρπει τὴν ψυ-

χὴν. Καὶ περιέργον! οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἤκουον τὰς πατριωτικὰς συμβουλὰς τοῦ φιλοπάτριδος Κοραῆ. Εἰς τὰς οἰκίας ἔβλεπες ἐργαλεῖα τεχνικὰ, ὅπλα καλὰ καὶ μερικὰ βιβλία, τρία πράγματα ἀναγκαιότατα εἰς πάντα ἄνθρωπον!

Ὁ Κοραῆς ἔφθασεν εἰς βαθύτατον γῆρας, ἀποθανὼν εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν.

Ἡ Ἑλλάς ὅλη σέβεται τὴν μνήμην τοῦ Κοραῆ καὶ εὐγνωμονοῦσα ἔστησεν ἀνδριάντα αὐτοῦ πρὸ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

Ὅ,τι μάλιστα συνεργεῖ εἰς τὴν φυλακὴν τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἡ ἐξάπλωσις τῆς παιδείας εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ἡ χρηστὴ ἀνατροφή τῶν νέων· διότι μόνῃ ἡ παιδεία φανεροῦναι τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἀκολούθως ἀνάπτουσα τὸν ἔρωτά της εἰς τὰς ψυχὰς, κατασταίνει τοὺς πολίτας προσεκτικωτέρους εἰς τὴν φυλακὴν της. Τοιαύτη ἀνατροφή ἀρχίζει ἀπὸ τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ τελειοῦται εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα. Ὅσον εἶναι ταῦτα ἀνάλογα τὸν ἀριθμὸν μὲ τὸ πλῆθος τοῦ ἔθνους καὶ ἀπὸ καλοῦς διδασκάλους κυβερνώμενα, τόσον γρηγορώτερα διασπείρεται εἰς ὅλους ἡ σωτήριος τῶν ἡθῶν διόρθωσις.

Ἔως πρὸ μικροῦ οἱ διδάσκαλοι μας, παραδίδοντες τῶν προγόνων τὰ συγγράμματα, ἄλλο τι δὲν μᾶς ἐδίδασκον παρὰ τὰς λέξεις, οὐδ' αὐτὰς μὲ τὴν πρέπουσαν ἀκρίβειαν, διότι οὐδὲ αἱ λέξεις καταλαμβάνονται καλῶς, ὅταν δὲν συνοδεύονται μὲ τὴν ἐξήγησιν καὶ κρίσιν τῶν πραγμάτων. Καὶ ἡ παιδεία μας τοῦτο μόνον διέφερεν ἀπὸ τὴν παιδείαν τοῦ Ἀλλαντοπώλου τῆς κωμωδίας, ὅτι ἐκεῖνος ὠμολόγει, ὅτι δὲν ἐδιδάχθη τίποτε ἄλλο.

«Πλὴν γραμμάτων, καὶ ταῦτα μὲν τοι κακὰ κακῶς.»
 Ἡμεῖς δ' ἐξ ἐναντίας, ἀντὶ τῆς εἰλικρινοῦς ὁμολογίας ταύτης, ἐκερδαίνομεν ἀπὸ τῆς σχολείᾳ τὴν οἴησιν, ὅτι ἐγινόμεθ' ἀληθῶς, ὡς καὶ ἐπωνομαζόμεθα σοφολογιώτατοι..

Ἐὰν οἱ νόμοι ἀποβλέπωσιν εἰς ἓνα μόνον σκοπὸν, τὴν ἰσόνομον δικαιοσύνην, τὸν αὐτὸν σκοπὸν προβάλλοντες καὶ οἱ διδάσκαλοι, θέλουσιν παιδεύει τοὺς νέους τὴν παραγγελομένην καὶ ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀπὸ τὴν θρησκείαν.
 «Παιδεῖαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ.» Εἰς τοιαύτην παιδείαν συντελοῦν πολλὰ τῶν προγόνων μας συγγράματα.

(Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου τὰ Πολιτικά).

13. Ο ΓΕΡΟ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

Ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ ἐνδοξοτάτους ἥρωας τῆς μεγάλης

λης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἦτο ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Ὁλην τὴν ζωὴν του διήλθεν ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος. Ἄν ἤθελεν, ἠδύνατο νὰ ζῆ μὲ ἀναπαύσεις, ἤρκει μόνον νὰ στέργῃ τὴν τουρκικὴν τυραννίαν· ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ὑπέφερε νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα δούλην, οὔτε ἤθελε τιμὰς καὶ πλοῦτη μὲ δουλείαν· διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἐπολέμει τὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος.

Ὁ Θεόδωρος ἐγεννήθη τὸ 1770 εἰς τὸ Ῥαμοβοῦνι τῆς Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐξ Ἀρκαδίας, ὑποκάτω ἐνὸς δένδρου. Ὁ πατήρ του Κωνσταντῖνος καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἔγεινε κλέφτης καὶ ἐξωλόθρευσεν ὁμοῦ μὲ ἄλλους ἀρματωλοὺς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον τοὺς Τουρκαλβανούς, τοὺς ὁποίους ἡ Τουρκία εἶχε στείλει ἐκεῖ, διὰ νὰ πολεμήσωσι τοὺς ἐπαναστατήσαντας κατοίκους ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μπενάκη. Τέλος δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ἐφρονεύθη ὁμοῦ μὲ δύο ἀδελφοὺς του ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ μέλις ἐσώθη ὁ μικρὸς υἱὸς του Θεόδωρος.

Ἀπὸ μικρὰν του ἡλικίαν ὁ Θεόδωρος ἔδωκε πολλὰ δείγματα ἀνδρείας καὶ ἔγεινεν ὀπλαρχηγός. Τὰ δὲ παλληκάρια τοῦ πατρὸς του ὑπετάσσοντο εἰς αὐτόν· διότι ἐθαύμαζον τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν σύνεσιν. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἐφθόνουν τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ἤθελον νὰ φονεύσωσιν αὐτόν. Ἐκ τούτου ἠναγκάσθη ὁ Θεόδωρος νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν νῆσον Ζάκυνθον.

Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὑπῆρχον εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἰονίους νήσους πολλοὶ ἥρωες Σουλιῶται καὶ ἄλλοι Ῥουμελιῶται, τοὺς ὁποίους κατεδίωκεν ὁ φοβερὸς Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐγνωρίσθη μὲ ὄλους ἐκεῖνους τοὺς γενναίους ἄνδρας καὶ συνεβουλεύετο μὲ αὐτοὺς πῶς νὰ ἐλευθερώσωσι τὸ ἔθνος ἀπὸ τὴν υρανήν τῶν Τούρκων.

Ἐκεῖ εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸν παρεκίνησαν οἱ Ῥῶσσοι νὰ σχηματίσῃ Ἑλληνικὴν λεγεῶνα, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν Ναπολέοντα· ἀλλ' ὁ Κολοκοτρῶνης τοῖς ἀπεκρίθη. «Τί ἔχω νὰ κάμω ἐγὼ μὲ τὸν Ναπολέοντα; ἐγὼ ἔχω τὴν ζωὴν μου διὰ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μου.»

ΤΟ ΜΥΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ.

Τρία πουλιὰ ἀπ' τὴ Πρέβεζα διαβήκανε ἔς τὴν Πάργα·
 τὸνα κυττάει τὴν ξενιτεῖα, τ' ἄλλο τὸν αἰ Γιαννάκη,
 τὸ τρίτο τὸ κατὰμυρο μυριολογάει καὶ λέγει·
 «Πάργα, Τουρκιὰ σὲ πλάκωσε, Τουρκιὰ σὲ τριγυρίζει·
 δὲν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μὲ προδοσιὰ σὲ παίρνει.
 Βεζύρης δὲν σε νίκησε μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκέρια.
 Ἐφρευαν Τούρκοι σὰν λαγοὶ τὸ Παργινὸ τουφέκι,
 κ' οἱ Λιάπιδες δὲν ἤθελαν νάλλθουν νὰ πολεμήσουν.
 Εἴχες λεβέντες σὰν θηριὰ, γυναῖκες ἀνδρειωμέναις,
 πῶτρωγαν βόλια γιὰ ψωμί, μπαροῦτι γιὰ προσφάγι.
 Τάσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστὸ, τάσπρα πουλοῦν κ' ἐσένα.
 Πάρτε, μανάδες, τὰ παιδιὰ, παπάδες, τοὺς Ἁγίους.
 Ἄστε, λεβέντες τάρμακα, ἀφήστε τὰ τουφέκια,
 Σκάψτε πλατειὰ, σκάψτε βαθυὰ, ὄλα σας τα κιβούρια,
 καὶ τ' ἀνδρειωμένα κόκκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας.
 Τούρκοι δὲν ἐπροσκύνησαν· Τούρκοι μὴ τὰ πατήσουν.

ΤΑ ΟΠΛΑ ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΟΥ.

Τ' ἀνδρειωμένου τάρμακα δὲν πρέπει νὰ πουλιῶνται,
 μόν' πρέπει τοὺς ἔς τὴν ἐκκλησιὰ, κ' ἐκεῖ νὰ λειτουργιῶνται·
 πρέπει νὰ κρέμανται ἕψηλὰ ἔς ἀραχνιασμένο πύργο,
 ἢ σκούρια νὰ τρώῃ τάρμακα κ' ἡ γῆ τὸν ἀνδρειωμένον.

14. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΘΩΝΑ.

Εἰς τὴν Ζάκυνθον ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης, ἀλλ' ὁ νοῦς του, ἡ καρδιά του ἦτο εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Πελοπόννησον. Ἦκουε καθ' ἡμέραν, ὅτι οἱ Τούρκοι ἀδικοῦν, βασανίζουν, φονεύουν τοὺς ἀδελφούς του· δὲν ὑπέφερε λοιπὸν νὰ μὲν περιπλέον εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην. Ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Χίλιοι Τούρκοι τὸν ἐπολιόρησαν, ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ἔστυρε τὸ φοβερόν καὶ βαρὺ ξίφος του, διέσχισε τοὺς ἐχθρούς καὶ ἐσώθη. Τότε περιῆλθεν ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ ἦτο ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τοῦ τυράννου. Τέλος ἠναγκάσθη πάλιν ν' ἀφήσῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ μετέβη εἰς τὴν Κέρκυραν. Τότε ἔβαλε κατὰ νοῦν νὰ πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὀπλισεν ἐν πλοίων καταδρομικὸν καὶ ἐμβῆκεν εἰς αὐτὸ μὲ ἀλλοὺς ἀτρομήτους συντρόφους του καὶ ἐπροξένει εἰς τοὺς Τούρκους μεγάλην βλάβην καὶ φθοράν.

Ἵσπερον ὁ Κολοκοτρώνης ἔπλευσεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἀπέβη εἰς τὸν Ἄθωνα· διότι ἤθελε νὰ ἴδῃ καὶ ἐκεῖνας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, νὰ συνομιλήσῃ μὲ τοὺς ἠρώνας τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ τὸ θάρρος εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς. Εἰς τὸν Ἄθωνα ὑπάρχουσι πολλὰ μοναστήρια Ἑλληνικὰ πλούσια, ἔχοντα καὶ πολὺ τιμα ἀρχαῖα βιβλία. Εἰς τὰ μοναστήρια ἐκεῖνα ὑπῆρχον πάμπολλοι μοναχοὶ καὶ ὄχι ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἦσαν φιλοπάτριδες. Οἱ Τούρκοι ἐτρόμάξαν ὅτιν ἤκουσαν τὴν παρουσίαν τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἔστειλαν πολλὰ στρατεύματα νὰ τὸν πολεμήσωσιν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὅμως διὰ τῆς τόλμης καὶ ἀνδρείας του ἐσώθη καὶ ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον Σκιάθον. Ἐκεῖ εὗρε πολλοὺς ὀπλαρχηγούς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τὰ παλληκάρια των, τοὺς ὁποίους οἱ Τούρκοι εἶχον καταδιώξει.

Ο ΑΘΩΣ.

Κρυσταλλωμένε Ἄθωνα, τὸ ὄψος σου θαυμάζω,
καὶ βλέπων σε τὴν δεξιάν τοῦ Πλάστου μου δοξάζω.
Τὸ φῶς λαμβάνει τούρανοῦ ἢ κορυφή σου πρώτη
καὶ εἰς τοῦ Ἄδου φθάνουσιν οἱ πόδες σου τὰ σκότη.
Διάδημ' ἀδαμάντινον τὴν κορυφήν σου στέφει,
τὰ δάση ἔχεις ζώνην σου καὶ κόμην σου τὰ νέφη.
Ἡ ἀστραπή τὸ βλέμμα σου, ὁ χεῖμαρρος φωνή σου
καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἡ βροντερὰ πνοή σου.
(Π. Σοῦτσος).

15. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἠναγκάσθη πάλιν νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἐπτανήσον ἢ ὅποια τότε ἦτο ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν, καὶ εἰσηῆλθεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν ὑπὸ τὸν φιλέλληνα στρατηγὸν Γζιούρτζ. Ἐκεῖ ἐμυήθη τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας καὶ ἔγεινε μέλος αὐτῆς, καὶ ἤρχισε νὰ κατηχῆ καὶ ἄλλους καὶ νὰ προετοιμάζῃ αὐτοὺς διὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν.

Οἱ συνωμόται προσδιώρισαν τὴν 25 Μαρτίου, ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὡς ἡμέραν τῆς γενικῆς ἐπανάστασεως· διὰ τοῦτο ἡ 25 Μαρτίου εἶναι ἡ ἱερὰ ἡμῶν ἐθνικὴ ἑορτὴ.

Ὁ Θεόδωρος ἀπέβη εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἡ ἐπανάστασις ἐξηπλώθη ἐντὸς ὀλίγου χρόνου εἰς ὅλην τὴν χερσόνησον· οἱ δὲ Τούρκοι περίφοβοι ἐκλείσθησαν εἰς τὰ φρούρια. Ἄλλ' ὁ λαὸς ἀγύμναστος, στερούμενος τὰ ἀναγκαῖα πρὸς πόλεμον καὶ ὑπὸ τῆς μακρᾶς δουλείας γενόμενος δειλὸς, πολλάκις ἐτρέπετο εἰς φυγὴν ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐσκορπίζετο. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμοῦς ὡς ἀστραπή παντοῦ ἐπρόφρα-

νε και με διάφορα στρατηγήματα συνήθριζε νέους πολεμιστάς και ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς θάρρος. Ἐκοιμάτο εἰς τὸ Βαλτέτσι, ἐγευματίζε εἰς τὴν Πιάναν και ἐδείπνει εἰς τὸ Χρυσοβίτσι. Πολυάριθμοι Τούρκοι ἦσαν εἰς τὴν Τρίπολιν, ἥτις εἶναι ἡ καρδιά τῆς Πελοποννήσου. Οἱ ἐπαναστάται κατέλαβον τὸ Βαλτέτσι· ἀλλ' οἱ Τούρκοι ἐπολιόρχησαν αὐτοὺς με 13 χιλιάδας στρατοῦ. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπετέθη κατὰ τῶν Τούρκων ὁμοῦ με τὸν Κολιόπουλον και με ἄλλους ὀπλαρχηγούς και ἐπολέμουν μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Τὸ ἑσπέρας ὁ Κολοκοτρώνης ἔλαβε μαζὴ του ὀλίγους ἐκλεκτοὺς και ἐπορεύθη εἰς τὸ καταρράχι, ἀπέναντι τῶν Τούρκων και ἐφώναξε· «Τούρκοι ζωντανούς θά σᾶς πιάσω. Εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης!» Οἱ Τούρκοι τόσον ἐτρόμαξαν, ὥστε ἀμέσως ἔφυγον ἐκείθεν, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βαλτέτσι και ἔδωκε τροφὰς και πολεμιεφῶδια εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Οἱ δὲ Τούρκοι τὸ πρωὶ διέλυσαν τὴν πολιορκίαν και ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Οἱ Ἕλληνες ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, κατεδίωξαν αὐτοὺς, ἐφόρευσαν πολλοὺς ἐχθροὺς και ἔλαβον πολλὰ λάφυρα. Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη τροπαιοῦχος μάχη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, ἥτις ἐνέπνευσε τόλμην εἰς τὸν Ἕλληρικὸν λαόν· ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην ἔδραμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν και ἐτέλεσε δοξολογίαν πρὸς τὸν Ὑψιστον, ὅστις ἐβοήθησε τὸν λαόν του νὰ νικήσῃ τοὺς τυράννους του.

16. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΕΝ ΚΑΙΡΩΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ.

Μετ' ὀλίγον ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων και ἡ Τρίπολις, ἥτις τότε ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μετέβη εἰς τὰς Πάτρας, διὰ νὰ δώσῃ βοήθειαν εἰς τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας, οἵτινες ἐπολιόρχουν τοὺς

Τούρκους ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Ἐκεῖ ὅμως ἔμαθεν ὅτι ὁ Δράμαλης εἰσέβαλε διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Πελοπόννησον μὲ 35 χιλιάδας στρατοῦ ἐκλεκτοῦ. Ὅλοι ἐτρόμαξαν, οἱ περισσότεροὶ ἀπελπίσθησαν, καὶ αὐτὸς ὁ Δράμαλης μὲ ὑπερηφάνειαν ἔλεγεν, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ὑποτάξῃ τοὺς αὐθάδεις Ἕλληνας ὄλους. Μόνος ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἐταράχθη. Ἀπὸ τὰς Πάτρας ἐπέταξεν εἰς τὴν Τρίπολιν, καὶ εἶπε δυνατὰ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φοβῶνται, μόνον νὰ ἔχωσιν ὁμόνοιαν ἅπαντες. Ἡ ὁμόνοια δίδει δύναμιν καὶ φέρει τὴν νίκην. Ἄν πρόκειται, εἶπε, ν' ἀποθάνωμεν, ἄς ἀποθάνωμεν ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ὑποταχθῶμεν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Οἱ ἐνθαρρυντικοὶ καὶ γενναῖοι λόγοι τοῦ Κολοκοτρώνη ἔφεραν ἀποτέλεσμα. Ὅλοι οἱ μεγάλοι ὀπλαρχηγοὶ τῆς Πελοποννήσου, οἱ Μαυρομιχαλαῖοι, ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Πλαπούτας καὶ ἄλλοι συνηθροίσθησαν περὶ τὸν Κολοκοτρώνην· οὗτος δὲ τόσον καλὰ διέταξε τὰ τῆς μάχης, ὥστε ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἐνικήθη εἰς πολλὰ μέρη, καὶ ἤναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ φεύγων εἰς τὰ Δερβενάκια ἀπώλεσε περὶ τὰς 8 χιλιάδας ἀνδρῶν.

Μετὰ τινὰ ἔτη ἄλλος τρομερώτερος ἐχθρὸς εἰσηλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Ἰβραήμ πασᾶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Κολοκοτρώνης τρέγων παντοῦ καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς Ἕλληνας, ἐνέπνευσε τόσῃν αὐταπάρνησιν εἰς αὐτοὺς, ὥστε τοὺς ἔκαμε νὰ ὑποφέρωσι τὰς μεγαλειτέρας στερήσεις μᾶλλον ἢ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς τυράννους.

Η ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑ.

Ἦτανε ἡμέρα βροχερὴ καὶ νύχτα χιονισμένη,
ὅταν γιὰ τὴ Τριπολιτσὰ ξεκίνησ' ὁ Κιαμιλῆς.

Ο ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ

Μέγαν ἄνδρα ἐγέννησεν ἡ Μουσουνίτσα, τὸν Ἀθανάσιον Διάκον.

Ἡ Μουσουνίτσα εἶναι χωρίον κείμενον ὑποκάτω τῶν ὕψηλῶν καὶ χιονοσκεπῶν κορυφῶν τῶν Κορακείων ὄρεων, τὰ ὅποια τῶρα λέγονται Βαρδούσια, ἀπέναντι δὲ ἔχει τὴν φοβερὰν Γκιωναν, ἣτις εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Σπερχειᾶς Ἑλλάδος. Διὰ μέσου τοῦ χωρίου ρέει ποταμὸς, ὅστις ἔχει ψυχρότατον ὕδωρ, καὶ μὲ ὄρυμν καὶ βοὴν μεγάλην κατέρχεται ὡς καταράκτης. Τὸ ποτάμιον τοῦτο ἐνόηται πρὸς τὰ κάτω μὲ ἄλλα ποτάμια καὶ ἀποτελεῖ τὸν ποταμὸν Μόρνον, ὅστις χύνεται εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον πλησίον τῆς Ναυπάκτου. Ὅλοι οἱ ἄνδρες τῶν ὄρειων ἐκείνων χωρῶν εἶναι ἀνδρεῖοι καὶ πολεμικοὶ, ἀλλ' ὁ Διάκος ὑπερεῖχεν ὅλους τοὺς ἄλλους κατὰ τὴν γενναϊότητα.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ὅσον ἦτο ἀνδρείος καὶ γενναῖος, ἄλλο τόσον ἦτο καὶ εὐσεβής. Ὑψηλὰ ἐπὶ τῶν ὁρέων πλησίον τῆς Ἀρτοτινᾶς εἶναι μικρὸν μοναστήριον Ἰωάννου τοῦ Προδόμου. Γενόμενος δωδεκαετής ὁ Ἀθανάσιος, ἐμδῆκεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο, καὶ ἐκεῖ, ἐνῶ ἐσπούδαζεν λίγα γράμματα, χωρὶς νὰ λησμονῇ καὶ τὰ ὄπλα, ἔδλεπε μὲ λυπημένην καρδίαν τὴν δουλείαν καὶ τὴν ταπεινῶσιν τοῦ ἔθνους, καὶ εἰς τὰς ἀθώας προσευχάς του παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ ἐλληνικὸν γένος ἀπὸ τὴν τυραννίαν.

Ὑστερον ὁ Ἀθανάσιος ἔγεινε διάκονος· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον μὴ ὑποφέρων τὴν βαρβαρότητα τῶν τυράννων, ἀφῆκε τὸ μοναστήριον, ἐνεδύθη τὴν στολήν τῶν κλεφτῶν καὶ ὤμοσεν ἐνώπιον τῆς ἀγίας εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ νὰ πολεμήσῃ μέχρι τελευταίας του ἀναπνοῆς ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, καὶ τὸν ὄρκον του πιστῶς ἐφύλαξεν. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσός ἔλαβε τὸν Ἀθανάσιον Διάκον πρῶτοπαλλήκαρρον· μετὰ δὲ ταῦτα ἔγεινεν ἀρματωλὸς τῆς Λεβαδείας.

Ὅταν δὲ ἠκούσθη ἡ ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου, ὁ Διάκος μετὰ τοῦ περιφήμου Πανουργιᾶ καὶ ἄλλων ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ ὑψώνει εἰς τὴν Λεβαδεῖαν τὴν σημαίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας μὲ μεγάλα γράμματα ἔγραψεν «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος». Τὸ πρῶτον δὲ κατόρθωμα τοῦ Διακίου ἦτο ὅτι συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν ἀδελφὸν τοῦ πατῆ τῆς Ἀμφίσσης· καὶ ἐπειδὴ ὁ πατὴρ οὗτος εἶχε λάβει πρότερον τοὺς δύο προκρίτους τῆς πόλεως ἐκείνης τὸν Λογοθέτην καὶ Νάκον ὡς ὀμήρους εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀμφίσσης, ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀπολύσῃ αὐτοὺς ἄλλως ἢ παύσειν, ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν ἀδελφὸν του. Καθὼς ὅμως ἦτο ἀνδρείος κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οὕτως ἦτο φιλόνητος πρὸς τοὺς νικημένους, καὶ ἔσωσε πολλοὺς τῶν αἰχμάλωτισθέντων καὶ παραδοθέντων εἰς αὐτὸν Τούρκων ἐκ τῆς σφαγῆς.

18. Ο ΔΙΑΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΛΑΜΑΝΑΣ.

Ἐνῷ οἱ Ἕλληνες ἐπολιόρκουν τοὺς ἐν Ὑπάτῃ Τούρκους, διὰ νὰ παραδοθῶσιν, ἰδοὺ καὶ ἔρχεται ἐκ Λαμίας πολυάριθμος τουρκικὸς στρατὸς, τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ὁ Χουρσίτ πασὰς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὁμέρ Βριώνη. Τότε ἠναγκάσθησαν οἱ Ἕλληνες ν' ἀφήσωσι τὴν Ὑπάτην, διὰ νὰ μὴ περιζωσθῶσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ κατέλαβον εἰς τὰ περὶ τὰς ἐπικαίρους θέσεις, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὸν Τουρκικὸν στρατὸν νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ ἐμπρὸς εἰς τὴν Φωκίδα.

Ὁ Διάκος κατέλαβε τὴν πλέον σπουδαίαν καὶ ἐπικίνδυνον θέσιν, τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχιοῦ ποταμοῦ γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας καὶ τὰ πλησίον ὑψώματα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς περιφήμες Θερμοπύλας· οἱ δὲ δύο ἐπληρχηγοί, Πανουργιάς καὶ Δουβουνιώτης, κατέλαβον τὰς πλαγίας θέσεις· ἀλλ' ὁ Ὁμέρ Βριώνης ἐπιπεσὼν κατὰ τοῦ Δουβουνιώτου καὶ Πανουργιά, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ σκορπισθῶσιν. Ὁ Διάκος εἶχε περὶ τὰ 200 παλληκάρια· ἀλλ' ἐπὶ τέλος ἐμεινεν ἀπέναντι τῆς φοβερᾶς στρατιᾶς τῶν Τούρκων μὲ 48 μόνον πιστοὺς ὀπαδοὺς του. Πολλοὶ τότε τὸν ἐσυμβούλευον νὰ φύγῃ, λέγοντες, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀντισταθῇ κατὰ τῶν πολυπληθῶν Τούρκων· ἐπρόσφερον μάλιστα εἰς αὐτὸν καὶ ἵππον ταχύτατον. Ὁ ἥρως ὅμως ἀπεκρίθη· «Δὲν φεύγει ὁ Διάκος, οὔτε ἀφίνει τοὺς συντρόφους του.»

Ὁ Διάκος καὶ εἰ ὀλίγοι στρατιῶταί του ἐμάχοντο ὡς λέοντες, καὶ πυκνοὶ ἔπιπτον κατὰ γῆς νεκροὶ οἱ ἐχθροί. Οἱ πολεμισταὶ τοῦ Διακού ἐμειναν μόνον δέκα, ἀλλ' οὔτε παραδίδονται οὔτε εἰς φυγὴν τρέπονται· ἐπειδὴ δὲ ἐτελείωσαν τὰ φυσικά των, ἔσφαξαν τὰ ξίφη γυμνά καὶ ἐμάχοντο, ἐνῷ αἱ σφαῖραι τῶν Τούρκων ἔπιπτον ὡς χάλαζα. Τέλος ὅμως θραύεται τὸ ξίφος τοῦ Διακού, μία δὲ σφαῖρα ἐπλήρωσεν αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον· τότε μόνον συνέλαβον τὸν Διάκον οἱ

Τούρκοι αλχημάλωτον και ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὴν Λαμίαν.

Ἐκεῖ ὁ Τούρκος παστᾶς, θαυμάζων τὴν ἀνδρείαν τοῦ Διάκου, ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν τιμὰς καὶ πλοῦτην, ἐὰν ἐδέχετο ν' ἀρνηθῆ τὸ ἔθνος του καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς Τούρκους. Ἄλλ' ὁ Διάκος ἀπέρριψε μὲ περιφρόνησιν τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Ὁμέρ Βριώνη, καὶ ἐπειδὴ ὕστερον τὸν ἐφοβέριζον ὅτι θὰ τὸν φονεύσωσιν, ὁ Διάκος ἀπεκρίθη. «Ἡ Ἑλλάς ἔχει πολλοὺς Διάκους.» Τότε οἱ Τούρκοι, διὰ νὰ προξενήσωσι τρόμον εἰς τοὺς Ἕλληνας, κατεδίκασαν τὸν Διάκον νὰ σουβλισθῆ καὶ νὰ ψηθῆ ζωντανός.

Ὅταν δὲ τὸν ἔφεραν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως, ὁ Διάκος εἶδε περίξ τοὺς γλοεροὺς λειμῶνας καὶ τὰ ἀνθισμένα δένδρα καὶ εἶπε.

«Γιὰ δὲς καιρὸν ποῦ διάλεξε ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ,

τώρα ποῦ ἀνθίζουσι τὰ κλαριά καὶ βγάν' ἡ γῆ χορτάρη!»

Καὶ μετὰ ταῦτα ὑπέφερε τὸν σκληρότατον θάνατον μὲ ὑπομονὴν καὶ χωρὶς οὐδὲ φωνῆν νὰ ἐκβάλῃ, ὥστε ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἐθαύμαζον. Τοῦτο ἐγένετο τὸν Ἀπριλίου τοῦ 1821.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν ἐφάνη ἐράμιλλος τοῦ ἀρχαίου Λεωνίδα, ὅστις τῷ 480 π. Χ. μὲ 300 Σπαρτιατὰς ἐφονεύθη ἐκεῖ, ὑπερασπιζόμενος τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος κατὰ τῶν Περσῶν.

Ο ΔΙΑΚΟΣ.

Τρία πουλάκια κάθονται 'ς τοῦ Διάκου τὸ ταμπουρι,
τὸνα τηράει τὴν Λεβαδιὰ καὶ τάλλο τὸ Ζητοῦνι,
τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο μυριολογάει καὶ λέγει·

Πολλὴ μαυρίλα πλάκωσε, μαύρη σὰν καλιακούδα.

Μὴν ὁ Καλύβας ἔρχεται, μὴν ὁ Λεβεντογιάννης;

Οὐδ' ὁ Καλύβας ἔρχεται οὐδ' ὁ Λεβεντογιάννης·

Ὁμέρ Βριώνης πλάκωσε μὲ δεκοχτῶ χιλιάδες.

Ὁ Διάκος σὰν τ' ἀγροίκησε, πολὺ τοῦ κακοφάνη,

ψηλὴ φωνὴν ἐσήκωσε, τὸν πρῶτό του φωνάζει.

«Τὸ στρατευμά μου σύναξε, μάσε τὰ παλληκάρια.
 Δός τους μπαρούτι περισσὴ καὶ βόλια μὲ τὰς φούχτα
 Γρήγορα! καὶ νὰ πιάσωμε κάτω ὅς τὴν Ἀλαμάνα,
 ποῦνε ταμπούρια δυνατὰ κι' ὤμορφα μετερίζια.
 Παίρνουνε τὰ ἄλαφρά σπαθιά καὶ τὰ βαριά τουφέκια,
 ὅς τὴν Ἀλαμάνα φθάνουνε καὶ πιάνουν τὰ ταμπούρια.
 «Καρδιά παιδιὰ μου φώναξε, παιδιὰ μὴ φοβηθῆτε!
 Σταθῆτ' ἀνδρεία σὰν Ἕλληνες καὶ σὰν Γραικοὶ σταθῆτε!»
 Τρεῖς ὥρας ἐπολέμασε μὲ δεκοχτῶ χιλιάδες.
 Σχίσθηκε τὸ τουφέκι του κ' ἐγένηκε κομματίαι.
 Σέρνει καὶ τὸ ἄλαφρό σπαθί καὶ ὅς τὴ φωτιά χυμᾶει,
 ἔκοψε Τούρκους ἄπειρους κ' ἑπτὰ μπουλουμπασίδες,
 καὶ τὸ σπαθί του σχίσθηκεν ἀπὸ τὴ φούχτα,
 κ' ἔπεσ' ὁ Διάκος ζωντανὸς εἰς τῶν ἐχθρῶν τὰ χέρια,
 χίλιοι τὸν πῆραν ἀπὸ ἔμπρὸς καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω.
 Κι' Ὀμὲρ Βριώνης μυστικὰ ὅς τὸν δρόμον τὸν ἐρώτα.
 «Γίνεσαι Τούρκος, Διάκο μου, τὴν πίστι σου ν' ἀλλάξεις;
 νὰ προσκυνᾷς εἰς τὸ τζαμί, τὴν ἐκκλησιά ν' ἀφήσεις;»
 —Κ' ἐκεῖνος τ' ἀπεκρίθη καὶ μὲ θυμὸ τοῦ λέγει·
 «Ἦᾶτε καὶ σεῖς κ' ἡ πίστι σας, μουρτᾶτες, νὰ χαθῆτε.
 ἐγὼ Γραικὸς γεννήθηκα, Γραικὸς θεὸν ν' ἀποθάνω.
 Ἄν θέλετε χίλια φλοριά καὶ χίλιους μαχμουτιέδες,
 μόνον ἑπτὰ μερῶν ζωὴ θέλω νὰ μοῦ χαρίστε,
 ὅσο νὰ φθᾷς ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Βάγιας ὁ Θανάσης.»
 —Σὰν τ' ἄκουσε ὁ Χαλὶλ μπέης, ἀφρίζει καὶ φωνάζει·
 «Χίλια πουγγιά σᾶς δίδω γὼ κι' ἀκόμα πεντακόσια,
 Τὸν Διάκο νὰ χαλάσετε τὸν φοβερὸ τὸν Κλέφτη·
 γιατί θὰ σβύσῃ τὴν Τουρκιά καὶ ἔλο μας τὸ ντεβλέτι.»
 —Τὸν Διάκο τότε πέρνουν καὶ ὅς τὸ σουβλί τὸν βάζουν,
 ἔλορθε τὸν ἐστήσανε κι' αὐτὸς χαμογελοῦσε.
 «Σκυλιά, κι' ἂν μὲ σουβλήσατε ἕνας Γραικὸς ἐχάθη.
 Ἄς ἦν ὁ Ὀδυσσεὺς καλὰ κι' ὁ καπετὰν Νικήτας·
 αὐτοὶ θὰ φᾶνε τὴν Τουρκιά θὰ κᾶψουν τὸ ντεβλέτι.»

19. ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ.

Ὁ Μάρκος Βότσαρης ὑπῆρξεν εἰς τῶν μεγίστων ἡρώων τῆς νέας Ἑλλάδος, θαυμαζόμενος διὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀνδρείαν του, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐσέβειάν του.

Ἐγεννήθη εἰς τὸ περίφημον Σοῦλι τῷ 1788. Εἰς τὸ Σοῦλι τότε δὲν ὑπῆρχον σχολεῖα· διότι ὅλο τὸ Σοῦλι ἦτο σχολεῖον τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀνδρείας, καὶ εἶχε παντοτεινοὺς πολέμους κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ ὠμοῦ καὶ ἀγρίου τυράννου τῆς Ἠπείρου, τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Διὰ τοῦτο ὁ Μάρκος Βότσαρης ὀλίγα μὲν γράμματα ἐδιδάχθη· ἐκ νεανικῆς του ὄμως ἡλικίας ἔμαθε νὰ φοβῆται τὸν Θεόν, ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν.

Ὁ Μάρκος ἔζησε πολὺν καιρὸν ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὴν Κέρκυραν, τὴν ὁποίαν τότε κατεῖχον οἱ Γάλλοι, καὶ ἐκεῖ ἐκ πείρας καὶ παρατηρήσεως ἐδιδάχθη πολλὰ ὠφέλιμα μαθήματα. Τόσον δὲ μετρίφρων ἦτο ὁ Μ. Βότσαρης, ὥστε, ἂν καὶ ἀνῆκεν εἰς γένος ἡρωϊκόν, ποτὲ δὲν ἐκαυχᾶτο διὰ πατραγαθίας· τὸναντίον ἐσκέπτετο, πῶς νὰ δυνηθῆ νὰ φανῆ ἄξιος τοῦ γένους του.

Αἱ ἀγαθαὶ πράξεις τῶν γονέων καὶ τῶν προγόνων μας πρέπει νὰ μᾶς παρακινῶσι νὰ φανῶμεν καὶ ἡμεῖς ἄξιοι ἐκείνων.

Ὅταν ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῷ 1820 ἀπέστατήσε κατὰ τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἐπολεμεῖτο ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τότε ὅλοι οἱ Σουλιῶται ἠγνώθησαν μετὸν τουρκικόν στρατὸν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ· διότι οὗτος πρὸ 45 ἐτῶν τοὺς ἐστέρησε τὴν πατρίδα των. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οἱ τουρκοὶ ἠγνώθησαν ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Σουλιώτας τὴν πατρίδα των, οὗτοι συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Οἱ Σουλιῶται ἔμαθον, ὅτι πολυμερέδια καὶ τροφὰ ἐπέλλοντο ἐκ τῆς Ἀρτης εἰς τὸν τουρ-

κικόν στρατόν, ὅστις ἐπολιόρκει τὸν Ἀλῆν ἐν Ἰωαννίνοις. Τότε ὁ Βότσαρης ἔλαβε 200 ἐκλεκτὰ παλληκάρια καὶ ἐνέδρευσε τὴν συνοδίαν, ἣτις ἔφερε τὰς ζωοτροφίας, ἐπιπίπτει κατ' αὐτῆς, φονεύει πολλοὺς ἵππεῖς καὶ κυριεύει ὅλα τὰ πολεμεφόδια, τὰ ὅποια μὲ τούτους ἰδίους Τούρκους ἀγωγεῖς ἔστειλεν εἰς τὸ Σουλι· ἔπειτα τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔδραμεν εἰς τὰ Πέντε Πηγάδια καὶ διέκοψε τὴν συγκοινωνίαν μεταξύ Ἀρτης καὶ Ἰωαννίνων.

Μαθόντες ταῦτα οἱ Τούρκοι ἔστειλαν ἐξ Ἰωαννίνων πεντακισχιλίους Ἀλβανούς· ἀλλ' ὁ Μάρκος εἰδοποιηθεὶς περὶ τούτου, τοὺς μὲν περισσοτέρους ἐκ τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἔπειψε νὰ καταλάβωσι τὰ στενά, αὐτὸς δὲ μὲ ὀλίγα παλληκάρια ἐκλείσθη εἰς ἓν χάνι. Ὅταν οἱ Τούρκοι ἐφθασαν εἰς τὸ χάνι, καὶ ἔβαλον κλίμακα διὰ νὰ ἀναβῶσιν, ὁ Μάρκος προσέταξε σφοδρὸν πῦρ κατ' αὐτῶν καὶ μετὰ τοῦτο ἐξώρμησαν ξιφῆρεις κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Οἱ τούρκοι τρομάξαντες, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐνῶ δὲ διήρχοντο διὰ τῶν στενῶν, ἐφονεύοντο ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες ἐφύλαττον τὰς διόδους.

Ὁ Μ. Βότσαρης ἐνίκησε μεγάλην νίκην καὶ ἔλαβε πολλὰ λάφυρα. Μετὰ δὲ τὴν νίκην προσέταξε τὰ παλληκάρια τοῦ καὶ ἔψαλλον ὅλοι «Σῶσον, Κύριε τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς εὐσεβέσι κατὰ βραβύρων δωρούμενος καὶ τὸ σὸν φυλλάτιον διὰ τοῦ Σταυροῦ σου πολίτευμα,» δοξολογοῦντες τὸν Θεὸν διὰ τὴν νίκην.

Οἱ Σουλιῶται χαίροντες εἶδον, ὅτι ἔχουσιν ἄξιον ἀρχηγόν.

ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ.

Ἐνα πουλάκι ξέβγαίνει 'πό μέσ' ἀπὸ τὸ Σουλι,
εἶχε θολὰ τὰ μάτια του καὶ μῦρα τὰ φτερά του.
Παργιῶται τὸ ῥωτήσανε, Παργιῶται τὸ ῥωτοῦνε.
«Πουλάκι, ποῦθεν ἔρχεσαι; πουλάκι ποῦ πηγαίνεις;»

— « Ἀπὸ τὸ Σουλι ἔρχομαι καὶ ἔς τὴ Φραγκιὰ πηγαίνω. »

— « Πουλάκι, πές μας τίποτε, πές μας καλὰ μαντάτα. »

— Ἄχ! τί μαντάτα νὰ σᾶς πῶ; τί νὰ σᾶς ἠμολογήσω;

Πῆραν τὸ Σουλι πήρανε κι' αὐτὸν τὸν Ἀθαρίκο,
πήραν τὴν Κιάφα τὴν κακὴν, ἐπήραν καὶ τὸ Κρισῆγι,
κι' ἔκοψαν τὸν καλόγηρο μὲ τέσσαρας ἠνομάτους. »

20. Ο ΒΟΥΣΑΡΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΙΕΤΑ.

Ἐν ὄσῳ ἀντίστατο ὁ Ἀλῆ πασᾶς κατὰ τοῦ Σουλτάνου, οἱ Τουρκαλβανοὶ ἦσαν σύμμαχοι μὲ τοὺς Σουλιώτας· ἀλλὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1824 ὁ Ἀλῆς παρεδόθη καὶ ὕστερος ἐφονεύθη, οἱ δὲ Τουρκαλβανοὶ εὐθὺς ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας. Τότε δὲ ἡ θέσις τοῦ Σουλίου ἦτο δεινὴ· διότι οἱ Τοῦρκοι ἀπαλλαγέντες τοῦ Ἀλῆ, συνεκέντρωσαν τὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ Σουλίου. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως δὲν ἐτόλμων νὰ προσβάλωσι τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας εἰς τὰ ὄρη των, διὰ τοῦτο ὁ Χουρσίτ πασᾶς ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσιν. Οἱ Σουλιῶται ὅμως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις καὶ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Τοῦρκου.

Τότε ὁ Χουρσίτ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Σουλίου μὲ 14 χιλιάδας Ἀλβανῶν. Οἱ Σουλιῶται ἦσαν μόλις χίλιοι. Οἱ Τοῦρκοι προσέβαλον τὸ Σουλι, ἀλλ' οἱ ἀνδρείοι Σουλιῶται ἀπέκρουον τὴν προσβολὴν. Ὁ Χουρσίτ ἐπέπληττε τοὺς Ἀλβανοὺς ὡς ἀνάνδρους. Οὗτοι δὲ ἀπεκρίνοντο· « Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ἀνάνδροι πασᾶ· ἀλλ' οἱ Σουλιῶται εἶναι ἀνίκητα λεοντάρια. » Οἱ ἄνδρες πυροβολοῦντες ἔρριπτον τοὺς Τοῦρκους νεκροὺς, αἱ δὲ Σουλιώτισαι ἐκύλιον μεγάλους λίθους καὶ ἐφόνευον τοὺς ἐχθροὺς.

Ἡ ἀντίστασις αὕτη τοῦ Σουλίου ἐνέπνεε θαυμασμὸν καὶ θάρρος εἰς ὄλην τὴν Ἑλλάδα. Τότε ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς βοήθειαν ταῦ

Σουλίου. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἔλαβε μεθ' ἐαυτοῦ τὸ εὐάριθμον τακτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ φιλέλληνας Εὐρωπαϊούς, καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὅπου ἔφθασαν εἰς ἐπικουρίαν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ Γιατράκος, ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης καὶ ἄλλοι ὀπληρχηγοί. Ἐκεῖ ἦλθε καὶ ὁ Μ. Βότσαρης. Κατὰ πρῶτον οἱ Ἕλληνας συνήντησαν ἰσχυρὸν τουρκικὸν σῶμα πλησίον εἰς τὸ Κομπότι τὸ ὁποῖον ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Τότε ὁ Βότσαρης μὲ τοὺς Σουλιώτας του διευθύνθη πρὸς τὸ Σοῦλι, διὰ νὰ προσβάλη τοὺς πολιορκοῦντας Τούρκους, ὁ δὲ λοιπὸς Ἕλληνικὸς στρατὸς πρὸς τὸ χωρίον Πέτα. Προδοσία θμως ἐματαιώσε τὰ πάντα. Οἱ Τούρκοι πολυάριθμοι προσέβαλον πανταχόθεν τοὺς Ἕλληνας· οὗτοι δὲ, καθὼς καὶ οἱ φιλέλληνες ἀντὶ νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν, ἐπολέμησαν ὡς λέοντες καὶ ἔδειξαν ὅτι γνωρίζουσι νὰ ἀποθνήσκουσιν ἐνδόξως ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας· ὁ Μ. Βότσαρης διέπρεψεν ἐκ τῶν πρώτων. Τὸ δὲ Σοῦλι ἠναγκάσθη πάλιν νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τὸν Ὁμέρ Βριώνη, καὶ οἱ Σουλιῶται μὴ ὑποφέροντες τὴν δουλείαν ἐγκατέλιπον καὶ ἐκ δευτέρου τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα των σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις τὸν χειμῶνα τοῦ 1822. Ὁ Μ. Βότσαρης μὲ 30 πικληκάρια ἀπεσύρθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον.

21. Ο Μ. ΒΟΤΣΑΡΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Πέτα ὁ Μ. Βότσαρης μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας κατέλαβε τὸ Κεφαλόβρυσον ἀπέναντι τοῦ Αἰτωλικοῦ καὶ ἐμπόδισε τὸν ἐχθρὸν νὰ βαδίσῃ εὐθὺς κατὰ τοῦ Μεσολογγίου. Μετὰ ταῦτα δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον μὲ 30 ἀνδρείους ὀπαδοὺς του. Ἐκεῖ εὗρε τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον λυπημένον διὰ τὴν βαρείαν συμφορὰν τοῦ Πέτα.

Εἰς τὸ Μεσολόγγιον συνηθροίσθησαν καὶ ἄλλοι ἐπληρχηγοί· ἀλλ' ἔλη ἡ δύναμις, ἣτις ἔμελλε νὰ ὑπερασπισθῇ τὸ Μεσολόγγιον, δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 500 ἄνδρας. Πολλοὶ λοιπὸν ἐπρότειναν, ὅτι συμφέρει ν' ἀφήσωσι τὸ Μεσολόγγιον. Ὁ Μ. Βότσαρης ὁμοῦς εἶπεν· «ἐγὼ ἐδῶ θ' ἀποθάνω.» Ἐπίσης ὁ Μαυροκορδάτος εἶπεν· «ἐν ὄσῳ εἰς μόνος ἀνὴρ μένη ἐνταῦθα, ἐγὼ δὲν ἀναχωρῶ.» Καὶ οὕτως ἀπεφάσισαν νὰ μένωσιν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὀρκισθέντες νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ φονευθῶσιν.

Τὸ Μεσολόγγιον εἶναι ἡ κλεῖς ὄχι μόνον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τῆς Πελοποννήσου. Τὰ ὀχυρώματά του ἦσαν ἀσήμαντα, ἐν προτείχισμα ἐκ γώματος καὶ στενὴ τάφρος πρὸ αὐτοῦ· ἡ τόλμη ὁμοῦς καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν πολεμιστῶν μεγάλη. Ἀμὰ ἀπεφασίσθη ἡ κατὰ τῶν Τούρκων ἀντίστασις καὶ ὅλοι μετεβλήθησαν εἰς λέοντας. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παῖδιά καὶ γέροντες εἰργάζοντο εἰς τὴν ὀχύρωσιν. Τινὲς ἐκαθάριζον καὶ ἐθάβουν τὴν τάφρον, ἄλλοι ἐπεσκεύαζον τὸ προτείχισμα, οἱ περισωθέντες φιλέλληνες Εὐρωπαῖοι ὠδήγουν καὶ ἐβοήθουν, ἅπαντες ἠκόνιζον τὰ ξίφη των καὶ παντοῦ ἠκούετο τὸ τραγοῦδι τοῦ Διάκου.

«Ὅσ' εἰν' ὁ Διάκος ζωντανὸς πασᾶ δὲν προσκυνᾷ· πασᾶ του ἔχει τὸ σπαθί, βεζίρη τὸ τουφέκι.»

Ἄρχηγοὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἦσαν ὁ Ὁμέρ Βριώνης, ὁ Κιουταγῆς Ρεσίτ πασᾶς, ὁ Μπόσνας πασᾶς καὶ ἄλλοι.

Τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1823 οἱ Τούρκοι ἔφθασαν πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἤρχισαν τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ, τὴν δ' ἐπιούσαν ἔφθασε καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Γιουσούφ πασᾶν. Οἱ Τούρκοι ἀμέσως ἤρχισαν τὴν ἐπίθεσιν μετ' σφοδρὸν πῦρ ἀπαντήσαντες ὁμοῦς γενναίαν ἀντίστασιν, διηρέθησαν τὰς γνώμας, καὶ οἱ μὲν ἔλεγον νὰ γείνη ἀμέσως ἐφοδος, οἱ δὲ ἠλπίζον, ὅτι διὰ διαπραγματεύσεων θὰ πείσωσι τοὺς Ἕλληνας νὰ παραδοθῶσιν. Οἱ Ἕλ-

λῆνες μαθόντες τὴν διχογνωμίαν ταύτην, ἀπεφασισαν νὰ ὠφεληθῶσιν ἐξ αὐτῆς, καὶ συνῆψαν πλαστὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Τούρκων. Αἱ διαπραγματεύσεις ἐγένοντο διὰ τοῦ Μ. Βότσαρη· συγχρόνως ἄμωσ ἐφρόντιζον νὰ ὀχυρώσωσιν ἐτι μᾶλλον τὸ Μεσολόγγιον.

Αἱ διαπραγματεύσεις ἐπίτηδες παρετεινότο ὑπὸ τοῦ Μ. Βότσαρη· ἐν ταύτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ἐφάνη στόλος Ἰδραϊκὸς ἔμπροσθεν τοῦ Μεσολογγίου, ὅστις ἀπεβίβασεν εἰς τὴν ξηρὰν χιλίους Πελοποννησίους ἀκμαίους πολεμιστὰς ὑπὸ τὸν Πετρόμπεην, Ζαΐμην καὶ Δεληγιάννην. Τότε δὲ οἱ Ἕλληνες ἀποβαλόντες πλεόν τὸ προσωπεῖον, ἐμήνυσαν πρὸς τὸν Ὅμηρ Βριώνην, ὅτι ἐὰν θέλῃ νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον ἄς ἔλθῃ νὰ τὸ πάρῃ.»

Οἱ Τούρκοι ἐμάνησαν, ἰδόντες ὅτι ἐνεπαίχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσωσι τὸ Μεσολόγγιον ἐξ ἐφόδου τὴν νύκτα τῶν Χριστουγένων (1823), ἐνῶ οἱ Ἕλληνες θὰ εὐρίσκοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην μαθὼν Ἕλληνας τις ὑπηρετῶν παρὰ τῷ Βριώνῃ, ἀνεκρίνωσεν αὐτὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οὗτοι δὲ μαθόντες τοῦτο ἐκρύβησαν ὑποκάτω τοῦ περιτειγίσματος. Ἐνῶ δὲ οἱ ἱερεῖς εἰς τοὺς ναοὺς ἔψαλλον τὸ: «Χριστὸς γεννᾶται· δοξάζατε», οἱ Τούρκοι ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ Μεσολόγγιον.

Ἄλλ' ὅταν ἔφθασαν ἐντὸς βολῆς τουρκικοῦ, ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες πυροβολοῦντες τόσοσ φονικῶς, ὥστε οἱ Τούρκοι ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ταραχῆς. Πλείστοι Τούρκοι ἐφονεύθησαν, μόνον δὲ 4 Ἕλληνες. Ἡ νίκη αὕτη ἐδοξάσσε τὸ Μεσολόγγιον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἤρωας.

Μετ' ὀλίγον οἱ Τούρκοι διέλυταν τὴν πολιορκίαν καὶ μετὸς βίαν ἐφυγον, ὥστε ἀφῆκαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ὅλας τὰς ἀποσκευὰς των καὶ 14 πυροβόλα.

Ἡ Ἑλλάς ὅλη ἐώρτασε τὴν μεγάλην ταύτην νίκην, ἡ δὲ Εὐρώπη ἐθαύμασεν. Ἡ Κυβέρνησις θέλουσα ν' ἀνταμείψῃ τὸν Μ. Βότσαρη διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν φρόνησίν

του, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν δίπλωμα στρατηγοῦ. Ἄλλ' ὁ Μ. Βότσαρης μὴ θέλων τοιαύτας διακρίσεις, καὶ διὰ νὰ μὴ διεγείρηται ἡ ζηλοτυπία τῶν ἄλλων, λαβὼν τὸ δίπλωμα, πρῶτον τὸ ἠσπάσθη, δεικνύων ὅτι σέβεται τὴν Κυβέρνησιν τῆς πατρίδος του, ἔπειτα δὲ ἔκαυσε αὐτὸ, εἰπών· «ὅστις εἶναι ἄξιος λαμβάνει τὸ δίπλωμα ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν μὲ τὴν σπάθην».

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ.

Νᾶμουν πουλι νὰ πέταγα, νὰ πήγαινα τοῦ ψήλου,
 ν' ἀγνάντευα ἀπὸ μακρὰ τὸ δόλιο Μεσολόγγι,
 ποῦ πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες μὲ Τούρκους μὲ πασάδες·
 πέφτουν κανόνια σὰν βροχὴ καὶ μπόμπαις σὰν χαλᾶζι,
 κ' αὐτὰ τὰ λιανοτούφεκα σὰν ἄμμος τῆς θαλάσσης.
 Ὁμὲρ πασᾶς ἐφώναξε τὸν Μάρκο καὶ τοῦ λέγει·
 «Μάρκο νὰ φέρνης τὰ κλειδιά καὶ τὰ ραμάτά σας ὅλοι,
 κ' ἔλα μ' ἐμὲ στὴ Ρούμελη νὰ γένης καπετάνος·
 Ἔστην Ἡόλι γράφω πάραυτα φερμάνι νὰ σοῦ φέρνουν.»
 Κ' ὁ Μάρκος τοῦ ποκρίθηκεν· «Ὁμὲρ πασᾶ, τί λέγεις;
 Δὲν εἶν' ἐδῶ τὰ Γιάννενα, ἐδῶ δὲν εἶν' ἡ Ἄρτα.»

22. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ Μ. ΒΟΤΣΑΡΗ.

Πολυάριθμοι Ἄλβανοὶ καὶ Τούρκοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ τῆς Σκόδρας. Ὁ Μάρκος ἀπεφάσισε ν' ἀντικρούσῃ αὐτοὺς μακρὰν τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἔφθασε μὲ 350 Σουλιώτας εἰς τὸ Καρπενῆσι, ὅπου ἦσαν στρατοπεδευμένοι 4 χιλ. Ἄλβανοί. Ὁ Μ. Βότσαρης ἀπεφάσισε νὰ καταπλήξῃ τοὺς ἐχθροὺς διὰ νυκτερινῆς ἐπιθέσεως. Ἐφώρμησε λοιπὸν τὴν νύκτα τῆς 11 Αὐγούστου 1823 ξιφῆρης ἑαυτὸς μὲ τοὺς Σουλιώτας του εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, καὶ θερίζων δεξιὰ καὶ

ἄριστερὰ τοὺς Τούρκους, ἐφώναξε «ποῦ εἶναι οἱ πασάδες;» θέλων νὰ συλλάβῃ αὐτοὺς ζῶντας. Ἰδιοχείρως δὲ ἤχημα-λώτισε τὸν Τζαφέρ πασάν. Τοὺς Τούρκους ἐκυρίευσε πανικὸς φόβος, καὶ ῥίψαντες τὰ ὄπλα ἐσκορπίσθησαν ἀτάκτως φονευόμενοι ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν καὶ μεταξύ των.

Ὁ Μ. Βότσαρης μαθὼν, ὅτι ὁ ἀρχιστράτητος τῶν Τούρκων εὐρίσκετο ἐντὸς μιᾶς μάνδρας, ἔδραμε πρὸς αὐτὴν καὶ μὴ εὐρίσκων θύραν, διὰ νὰ ἔμθῃ, ὕψωσε τὴν κεφαλὴν του ὑπεράνω τῆς μάνδρας, διὰ νὰ παρατηρήσῃ ἐντὸς. Οἱ δὲ Ἄλβανοὶ ἰδόντες τὴν κεφαλὴν, ἐπυροβόλησαν, μία δὲ σφαῖρα ἔβαλε τὸν Μάρκον εἰς τὸ μέτωπον, καὶ ἀμέσως ὁ ἦρωὲς ἔπεσε νεκρὸς.

Οἱ Σουλιῶται ἔλαβον αὐτὸν ἐπὶ τῶν κώτων καὶ τὰ ἄπειρα λάφυρά των καὶ ἀπεχώρησαν. Οἱ δὲ Τούρκοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ τοὺς καταδιώξωσιν.

Ὁ θάνατος τοῦ Μ. Βότσαρη ἐπροξένησε μέγα πένθος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα· μετέφερον αὐτὸν εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἔθαψαν αὐτὸν μὲ μεγάλας τιμὰς.

Οὕτω τιμῶνται οἱ ὑπὲρ τῆς πατρίδος φονευόμενοι, τὸ δὲ ὄνομά των μένει ἀθάνατον.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ Μ. ΒΟΤΣΑΡΗ.

Τὸ ἀκούει ἡ μαύρη γῆ· τρεῖς χρόνους δὲν χορτιάζει,
 Τὸ ἀκούει καὶ τὰ βουνὰ κ' ἐκεῖνα ραίστηκαν.
 Τὸ ἀκούει κι' ὁ οὐρανὸς, τρεῖς χρόνους δὲν σταλάζει.
 Ὁ Μάρκος ἐσκοτώθηκε, κ' ἐσκοτώσε καὶ χίλιους.

23. Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗΣ.

Τὸ Μεσολόγγιον ἔπεσε μετὰ μακρὰν πολιορκίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πολιορκούμενοι ἔδειξαν θαύματα ἀνδρείας καὶ καρτερίας. Τότε δὲ ὅλη σχεδὸν ἡ στερεὰ Ἑλλάς ὑπετάχθη

πάλιν εἰς τὸν σιδηροῦν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Ἀπελπισία καὶ φόβος ἐκυρίευσεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Εἰς τὴν δεινὴν δὲ τάσπην περιστάσιν ὁ Θεὸς ἀνέδειξε σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην.

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

Ὁ Καραϊσκάκης ἦτο 6 ἔτη πρεσβύτερος τοῦ Μ. Βότσαρη, κατήγετο δὲ ἀπὸ χωρίον τι τῆς Ἄρτης. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα παλληκάρια, εἶχε σχέσεις μὲ τὸν Ἀλῆ πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων. Ὑπῆρξεν ἀρματωλὸς αὐτοῦ, ὑπῆρξε δὲ καὶ κλέφτης, ἐχθρὸς αὐτοῦ.

Ὅτε ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ ἀποστάτου Πασβάνογλου, πασᾶ τοῦ Βιδινίου καὶ φίλου τοῦ Ῥήγα Φεραίου, ὁ Καραϊσκάκης συνώδευσε τὸν τύραννον. Φθάσας ὁμως εἰς τὸ Βιδίνιον, ἠνώθη μετὰ τοῦ ἐπανάστατου Πασβά-

νογλου. Συλληφθεις δὲ ἐδέθη εἰς δένδρον καὶ ἐραβδίσθη. Ἄλλοτε πάλιν ἐρρίφθη εἰς τὰς φοβεράς φυλακὰς τῶν Ἰωαννίνων, καὶ μόλις μετὰ δύο ἔτη κατώρθωσε νὰ ὀραπετεύσῃ. Τότε ἠνώθη μὲ τὸν περίφημον Κατσιντώνη. Ἄφου δὲ οὗτος ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἄλῃ, παρεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ ὁ Καραϊσκάκης.

Μίαν φορὰν ἠρώτησεν ὁ Ἄλῃς τὸν Καραϊσκάκη· «μωρὲ Καραϊσκάκη, τί θέλεις νὰ σὲ κάμω;» Οὗτος δὲ μὲ ὑπερηφάνειαν ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν· «Ἄν μὲ νομίζῃς ἄξιον δι' αὐθέντην, κάμε με αὐθέντην· ἂν δὲ διὰ δούλον, κάμε με δούλον· ἂν δὲν με νομίζῃς ἄξιον διὰ τίποτε, ῥίψε με εἰς τὴν λίμνην.

24. Ο ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ.

Εἰς τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 21 ὁ Καραϊσκάκης ἦτο ἐκ τῶν πρώτων οἵτινες ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἐπολέμησεν εἰς τὸ Κομπότι, ὅπου καὶ ἐπληρώθη, εἰς τὸ Μακρυνόρος, εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Κόρακα, διέπρεψε δὲ καὶ εἰς τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου.

Ἄλλὰ τῷ 1826 ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ὡς σβεσθεῖσα καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν στερεὰν Ἑλλάδα· μόνον δὲ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκυμάτιζεν ἔτη ἡ Ἑλληνικὴ σημαία. Μεγίστη ἀπελπισία κατεῖχε τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἦτο ὁ Ζαΐμης.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ταύτης ἀπελπισίας παρουσιάζεται ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ζητεῖ παρὰ τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς νὰ διορισθῇ ἀρχηγὸς τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ἥτις ὅλη σχεδὸν εἶχεν ὑποκύψει εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων.

Ἄπαντες οἱ Ἕλληνες ἠύχοντο νὰ ἀναλάβῃ ὁ Καραϊσκά-

κης τὴν ἀρχηγίαν, διότι εἶχον πεποιθήσιν εἰς τὴν ἰκανότητά του. Ἄλλ' ὁ Ζαΐμης ἦτο προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Καραϊσκάκη διὰ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας οἱ στρατιῶταί του εἶχον προξενήσει εἰς αὐτὸν κατὰ τὰς ἐμφυλίους ταραχάς. Ὁ Ζαΐμης ὅμως ἦτο φιλόπατρις καὶ δὲν ἀντέστη εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ ἐχθροῦ του, τὸν ὅποιον ὁ ἴδιος ἀνεγνώριζεν ὡς τὸν ἰκανώτατον στρατηγὸν τῆς Ἑλλάδος, εἶπε δὲ εἰς τοὺς περὶ ἑαυτὸν. « Ἄς σωθῆ ἡ πατρίς, καὶ ἄς ὑψωθῆ ὁ ἐχθρὸς μου. » Τὴν ἐπισύσαν ὁ Καραϊσκάκης μετέβη εἰς τὸν θαλασσοπούργον τοῦ Ναυπλίου, διὰ νὰ λάβῃ τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως, ὁ δὲ Ζαΐμης ἔδωκε τὴν χεῖρά του εἰς τὸν Καραϊσκάκην καὶ εἶπε· « Συμπολίτα, ἄς λησμονήσωμεν τὰς ἐχθρας μας καὶ ἄς φροντίσωμεν τώρα πῶς νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα. » Ὁμοίους λόγους εἶπε πρὸ δύο χιλιάδων διακοσίων ἐτῶν ὁ Ἀριστείδης πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα. Εἰς τὴν συγκινητικὴν ταύτην σκηνὴν ἦτο παρὼν καὶ ὁ Ὑδραῖος Βουδούρης, ὅστις εἶπε πρὸς τὸν Καραϊσκάκην. « Καραϊσκάκη, ἕως τώρα δὲν ἐξεπλήρωσες καθὼς ἔπρεπε τὸ χρέος σου. Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φωτίσῃ νὰ τὸ ἐκπληρώσῃς εἰς τὸ μέλλον. » Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀπεκρίθη· « Ὁμολογῶ, ὅτι, ὅταν θέλω, γίνομαι ἄγγελος, καὶ ὅταν θέλω, γίνομαι διάβολος. Εἰς τὸ μέλλον ὑπόσχομαι σὺν Θεῷ νὰ γείνω ἄγγελος ὑπὲρ τῆς πατρίδος. » Ὁ Καραϊσκάκης ἐφύλαξε τὸν λόγον του.

25. Ο ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΙΟΥΤΑΧΗΣ.

Ὁ Καραϊσκάκης ἀναχωρήσας ἐκ Ναυπλίου ὡς γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, δὲν εἶχεν οὔτε στρατοὺς, οὔτε χρήματα, οὔτε πολεμεφόδια· ἔφθασε δὲ εἰς τὴν Σαλαμίνα μὲ 130 ἄνδρας μόνον. Καὶ ὅμως ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ 4 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ μὲ αὐτοὺς διτυθύνῃ πρὸς τὸ Χαϊδάρι, διὰ νὰ προσβάλλῃ τὸν ὑπερδι-

πλάσιον στρατόν τοῦ Κιουταχῆ. Συνεκρότησε μάχην καὶ ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς λαμπρᾶς ταύτης μάχης ὁ Καραϊσκάκης ἐπορεύθη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Γάλλου Ναυάρχου Δερινῶ ἐπὶ τῆς φρεγάτας του. Ἐκεῖ δὲ συνήντησε τὸν ἀντίπαλόν του Κιουταχῆν, τὸν ὁποῖον τὴν προτεραίαν εἶχε νικήσει. Ὁ Τούρκος διενεόθη νὰ ἐλκύσῃ τὸν Καραϊσκάκην μὲ ὑποσχέσεις, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· «Τί κάμνεις, Καραϊσκάκη;— Ἐὰν προσκυνήσῃς, θά σοι δώσω ὅλο τὸ Βιλαέτι τῆς Ρούμελης.» Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀπεκρίθη· «Ἄκουσε Κιουταχῆ, ἐὰν σὺ εἶσαι Ρούμελη βαλεσιῆς, ἐγὼ εἶμαι γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ρούμελης, καὶ τὸν τίτλον τοῦτον μοὶ τὸν ἔδωκεν ἡ ἐλευθέρα πατρίς μου.» Ὁ Κιουταχῆς ἐνόησεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν πωλοῦσι τὴν πατρίδα των εἰς τὸν τύραννον ἀντὶ οὐδεμιᾶς προσφορᾶς.

26. ΜΑΧΗ ΕΝ ΑΡΑΧΟΒΗ.

Τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη ἦτο ν' ἀποκόψῃ τὴν συγκοινωνίαν τοῦ ἐν Ἀστικῇ εὐρισκομένου Κιουταχῆ πανταχόθεν καὶ νὰ σηκώσῃ εἰς νέαν ἐπανάστασιν τὰς ἐπαρχίας τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος. Ὁ Μουστάμπεης εἶχε καταλάβει ἐπικαίρους θέσεις περὶ τὸν Παρνασσὸν καὶ ἐσκόπευε νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Ἀράχοβαν. Ὁ Καραϊσκάκης τὸν Νάκον Πανουργιὰν ἔστειλε νὰ πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Ἀμφισαν, αὐτὸς δὲ ἐκινήθη πρὸ τὸ Δίστομον, τὸν δὲ Γρίβαν Γαρδικιώτην καὶ τὸν Βάγιαν ἔστειλε νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀράχοβαν.

Ἀλλὰ μόλις ὁ Γρίβας ἔφθασεν εἰς Ἀράχοβαν ἐφάνησαν πρὸ τῆς πόλεως αἱ πυκναὶ φάλαγγες τῶν ἐχθρῶν, τὰς ὁποίας ὠδήγει ὁ ἐμπειροπόλεμος Μουστάμπεης. Οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν γενναίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν· ὁ δὲ Καραϊσκάκης

διέταξεν οὕτω τὰ πράγματα, ὥστε οἱ Τούρκοι πανταχόθεν περιεκυκλώθησαν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἔφθασεν ὁ ἴδιος Καραϊσκάκης. Οἱ Τούρκοι ἀπεφάσισαν ξιφήρεις νὰ διασχίσωσι τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ φύγωσιν· ἀλλ' ἀπέτυγον. Χίλιοι τριακόσιοι Τούρκοι ἐφρονεύθησαν κατὰ τὴν φονικὴν ταύτην μάχην, τετρακόσιοι δὲ ἐζωγρήθησαν καὶ μόλις 300 ἐσώθησαν. Ὁ Μουσταμπεης καὶ 4 ἀρχηγοὶ ἐφρονεύθησαν.

Ἡ μεγάλη αὕτη νίκη τὸν μὲν Καραϊσκάκην ἐδόξασεν, εἰς ἅπαντας δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐνέπνευσε θάρρος. Ἡ μάχη αὕτη ἔγεινε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1826. Εὐθύς ὡς ἐγνώσθη τὸ συμβῆναι τοῦτο, παντοῦ ἀνέζησε πάλιν ἡ ἐπαναστασις. Ὁ δὲ Ζαΐμης ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, διέταξεν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας νὰ ψαλῶσι δοξολογίαι.

Τρεῖς δὲ μῆνας βραδύτερον ὁ Καραϊσκάκης ἠνάγκασε τὸν Ὁμέρ πασᾶν νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ Διστόμου, ἀφήσας ὅλας τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ τηλεβόλα του εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Τότε δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Καραϊσκάκη ἐφέρετο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα εὐλογοῦμενον.

27. ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ.

Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῶν Ἀθηνῶν ὑψοῦται εἰς βράχος, ἡ Ἀκρόπολις, περίφημος εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ Περικλῆς ἐκόσμησε τὸν παλαιὸν καιρὸν τὴν Ἀκρόπολιν μὲ θυμασίους οἰκοδομὰς. Μέχρι τῆς σήμερον σώζονται τὰ ἀθάνατα μνημεῖα, ὁ Παρθενών, τὰ Προπύλαια, τὸ Ἐρεχθεῖον, ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης, καὶ κινουσι τὸν θυμασμὸν τῶν σοφῶν περιηγητῶν. Ἡμεῖς περισσότερον ἀπὸ ὅλους πρέπει νὰ σεβώμεθα τὰς ἀρχαιότητας.

Ἡ Ἀκρόπολις ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, περὶ θε τὰ τέλη τοῦ 1826 ἡ θέσις αὐτῆς κατέστη ἐπισηφελῆς. Ὁ φιλέλληνας Γάλλος Φαβιέρου κατώρθωσε νὰ εἰσαγάγῃ ἐκ τῆς

Μουνηχίας αρκετά πολεμερόδια εις τὴν Ἀκρόπολιν. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ σπανίζωσιν αἱ ζωοτροφίαι καὶ οἱ πολιορκούμενοι διέτρεχον τὸν μέγιστον κίνδυνον. Αἱ ἐλπίδες ὅμως πάντων ἀνεπτερώθησαν, ὅτε ἔμαθον, ὅτι ἔρχεται εἰς βοήθειαν ὁ Καραϊσκάκης.

Ὁ Καραϊσκάκης λαβὼν χιλίους ἀνδρας, ἦλθε καὶ ἐστάχθη πρὸς δυσμὰς τοῦ Πειραιῶς κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1827. Ἐπειδὴ δὲ μόνον τὸ ὄνομά του ἐνέπνεεν εἰς πάντας θάρρος, εὐθὺς ἔδραμον εἰς τὴν Ἀττικὴν πανταχόθεν ἐπικουραὶ, διὰ νὰ συνεργασθῶσι ὑπὸ τὸν ἱκανὸν καὶ γενναῖον ἀρχιστράτηγον πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐκ Πελοποννήσου ἦλθεν ὁ γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ Πετμεζᾶς καὶ ὁ Σισίνης μετὰ δισχιλίων ἀνδρῶν. Ὁ δὲ Ἄγγλος φιλέλλην Γέρδων πρότερον εἶχεν ἐπιβιβάσθῃ εἰς τὸ Φάληρον καὶ ὠχύρωσε τὸν λόφον τῆς Μουνηχίας μετὰ 13 τηλεβόλα.

Ὁ Κιουταχῆς εἶχε πολυάριθμον στρατόν.

Τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη ἦτο νὰ θέσῃ βαθμηδὸν εἰς συγκοινωνίαν τὴν Ἀκρόπολιν μετὰ τὴν θάλασσαν. Τὴν 22αν ὅμως Ἀπριλίου 1827 παρὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν διαταγὴν τοῦ Καραϊσκάκη ἐγένετο συμπλοκὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Τούρκοι ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ σώματος τῶν Κρητῶν καὶ ἀπώθησαν αὐτοὺς μέχρι τοῦ Φαλήρου. Ὁ Καραϊσκάκης ἔκειτο ἀσθενής· ἀκούσας ὅμως τοὺς τουφεκισμοὺς, ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς του, ἤρπασε τὸ ξίφος του καὶ ῥιφθεὶς ἐπὶ τοῦ ἵππου ὤρμησε κατὰ τῶν Τούρκων, ἡγούμενος τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν· οἱ δὲ Τούρκοι ἐτροάπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Ἀλλὰ ἐν τῇ ἐξάψει του ἐπροχώρησεν ὁ Καραϊσκάκης πέραν τοῦ δέοντος. Τούρκος δὲ τις κεκρυμμένος ἐντὸς χάνδακος ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἐπλήγησεν αὐτόν.

Οἱ πιστοὶ ὀπαδοὶ του ἤρπασαν αὐτὸν μόλις ἀναπνέοντα καὶ τὸν μετέφερον εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Ἄγγλου Τζώρτζ. Ὁ Καραϊσκάκης ἐνόησεν, ὅτι θ' ἀποθάνῃ καὶ ὡς καλὸς χρι-

στιανός μετέλαβε τῶν ἀγχράντων μυστηρίων, ἔπειτα ἔδωκε πατριωτικὰς συμβουλὰς εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν φίλους του, οἵτινες περιλυτοὶ περιεκύκλονον αὐτὸν, καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ἐμμείνωσι πιστοὶ εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα. Τὴν ἰδίαν δὲ νύκτα παρέδωκε τὸ πνευματικὸν τὴν δ' ἐπιούσαν, ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐπάφη ἐν μεγίστῃ τιμῇ ὁ μέγιστος τῆς Ἑλλάδος ἀρχιστράτηγος.

Ο ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.

Τρεῖς Περδικούλας κάθουνταν ἔς τὸν κάμπον τῆς Ἀθήνας, εἶχον τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερά γραμμένα, εἶχον καὶ τὰ κεφάλια τοὺς ἔς τὸ αἷμα βουτισμένα. Ἄπο βραδὺ μυρολογοῦν καὶ τὸ ταχὺ φωνάζουν, «Τρίτη, τετράθῃ Ὀλιβερῇ, πέφτη φαρμακωμένη, παρασκευὴ ξημέρωσε, νὰ μ' εἶχε ξημερώσει. Ἄφόνταις ἔβαλαν βουλή τὸν πόλεμον νὰ πιάσουν· Καραϊσκάκης φώναξε πάνω ἀπ' ἄλλογό του· «Ποῦ εἰσθε, Ρουμελιώταις μου, παιδιὰ μου ἀνδρειωμένα, γυμνώστε τὰ λαφρὰ σπαθιά καὶ ρίξτε τὰ τουφέκια. βάλτε τοὺς Τούρκους ἐμπροστὰ καὶ κόψτε καὶ σκοτώστε». Ἦλθε βοήθεια τῶν Τουρκῶν πεζοὶ καὶ καβαλάρει, δὲν ἦσαν ἄλλοι οὐδὲ πολλοὶ, ἦσαν ἐννιά χιλιάδες· Πρῶτο γιουρούσι πῶκαμαν δεῦτερο τράκο κάμαν! λαβώνετ' ὁ Καραϊσκος κι ὁ καπετὰν Νικήτας. Κι ὁ Καραϊσκος φώναξε, φιλή φωνίτσα βγάξει. «Ἕλληνες μὴ δειλιάσετε, παιδιὰ, μὴ φοβηθῆτε. Σὰν Ἕλληνες βαστάξετε καὶ σὰν Γραικοὶ σταθῆτε, κ' ἐγὼ κιὰν ἐλαθῶθηκα κιὰν εἶμαι πληγωμένος, τῶρα θὰ πάω ἔς τὴν Κούλουρη καὶ στὴ Φανερωμένη, Μοῦναι βασιλικὸς γιατρός, πάει καὶ μὲ γιατρέψῃ.»

28. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΑΙΟΙ.

Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ἦτο ἡγεμὼν τῆς Μάνης.
Ἡ οἰκογένεια τῶν Μαυρομιχάλειων εἶναι ἀρχαία· λέγουσι
δὲ, ὅτι κατάγεται ἀπὸ τὴν Θράκην. Οἱ κάτοικοι τῆς Μά-
νης ποτὲ δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Τούρκους. Εἰς τοὺς
τραχεῖς καὶ ἀπροσίτους βράχους τοῦ Ταυγέτου διετήρησαν
τὴν ἐλευθερίαν των, τὴν ὁποῖαν ἡγάπων περισσότερον παν-
τὸς ἀγαθοῦ. Οἱ δὲ Τούρκοι μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποτάξωσιν
τοὺς ὀλίγους ἀλλὰ γενναίους Μανιάτας ἀνεγνώριζον τὸν ἰ-
κανώτερον τῶν ἀρχηγῶν των Μπέην, ἥτοι ἡγεμόνα τῆ
Μάνης.

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

Ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης ἦτο ἡγεμὼν τῆς Μάνης ἐν
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καιρῷ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζεται Πετρόμπεης. Οὗτος καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του ἐπραξάν πλείστα κατορθώματα ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος καὶ χάριν αὐτῆς ἐθυσίασαν καὶ ἡγεμονικὸν θρόνον καὶ ἀγαθὰ καὶ ἡσυχίαν καὶ ὑποσχέσεις μεγάλας τῶν τυράνων καὶ τὴν ζωὴν τὴν αὐτὴν.

Πατὴρ τοῦ Πετρόμπεη ἦτο ὁ Πιέρος Μαυρομιχάλης, ὅστις εἶχεν ἀδελφὸν Ἰωάννην. Τῷ 1769 εἶχε γείνει ἐπανάστασις ἐν Πελοποννήσῳ ὑποκινηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ῥώσου ναυάρχου Ὁρλώφ, ὁ Ὁρλώφ ἔμως, ἐνῶ ἔδωκε πολλὰς ὑποσχέσεις εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὕστερον δὲν ἐπραξε σχεδὸν τίποτε ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἐγένεεν αἴτιος νὰ καταστραφῇ ἡ χώρα ὑπὸ τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰωάννης Μαυρομιχάλης ἐπέπληττε τὸν Ῥώσον ναύαρχον· ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἀπεκρίθη πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην μὲ καταφρόνησιν, ἐκεῖνος μὲ ἔντονον φωνὴν εἶπε τοὺς ἐξῆς μεγαλόφρονας λόγους πρὸς τὸν Ῥώσον· «καὶ ἂν εἶχες ὑπὸ τὰς διαταγὰς σου ὄλους τοὺς στρατοὺς τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως, δούλος εἶσαι καὶ θὰ εἶσαι πάντοτε· ἐγὼ ἔμως εἶμι ἀρχηγὸς μικροῦ ἀλλὰ ἐλευθέρου λαοῦ».

Τὴν 25 Μαρτίου 1824 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Πετρόμπεη Ἠλίας ἐξεστράτευσε μὲ 2500 Λάκωνας κατὰ τῆς Τριπόλεως, ὁ δὲ ἀδελφὸς του Ἀντώνιος διευθύνθη πρὸς τὸ Νησίον τῶν Καλαμῶν, ὁ δὲ Γεώργιος Μαυρομιχάλης ἀπέπλευσεν εἰς Ἰθῶρα, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς νησιώτας, ὁ δὲ Κυριακούλης εἰς Γύθειον. Ἡ πρόθυμος συμμετοχὴ τῶν Μαυρομιχαλαίων εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ἐνέπνευσε θάρρος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας.

29. ΜΕΓΑΛΟΨΥΧΙΑ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλτατσίου, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ πρῶτον ἐδιδάχθησαν οἱ Ἕλληνές νὰ νικῶσι τοὺς πρῶην δεσπότης

τας των, τέσσαρες Μαυρομιχαλαίσι ἐπολέμησαν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν λαμπρὰν κατὰ τῶν Τούρκων νίκην.

Ὁ Ἡλίας Μαυρομιχάλης μετέβη εἰς Κάρυστον τῆς Εὐβοίας κατὰ τοῦ Ὁμῆρ πασᾶ· ἐκεῖ δὲ ἐπολιορκήθη ἐντὸς παλαιοῦ τινος μύλου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπὶ δύο ὥρας ἐμάχετο κατὰ τῶν πολυαριθμῶν ἐχθρῶν, καὶ ἔπειτα ἐξώρμησε μὲ τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα κατὰ τῶν Τούρκων· πληγαὶ δὲ ὑπὸ σφαίρας, εὗρεν ἐνδοξὸν θάνατον. Ὅτε ὁ πατήρ του Πητρόμπεης ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του, εἶπε πρὸς τοὺς παρηγοροῦντας αὐτὸν φίλους του· «Μὴ με συλλυπεῖσθε· ἐγέννησα υἱὸν στρατιώτην». Ὅταν δὲ ἔμαθε τὸν θάνατον καὶ τοῦ ἄλλου υἱοῦ του Ἰωάννου, ἐξέδωκε τὴν ἐξῆς ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας· «Εὐχαρίστως ἔπια καὶ τὸ πικρὸν τοῦτο ποτήριον· ὁ ἐνδοξὸς μάρτυς τῆς ἐλευθερίας ἀναπαύεται τώρα ἐν κόλποις τοῦ Ἀβραάμ, ἀξιωθεὶς τὸν ὑπὲρ πατρίδος θάνατον· ἀλλὰ ὁ θάνατός του παρηγορεῖ τὴν καρδίαν μου· διότι μοι δίδει χρηστὰς ἐλπίδας, ὅτι τὸ παράδειγμα τῆς στρατιωτικῆς εὐθρασίας θὰ ἐλευθερώσῃ τὸ πατρῶν ἔδαφος ἀπὸ τὴν στυγεράν παρουσίαν τῶν ἀπικνηρῶν τυράννων· αἰσχία αὐτοῦ καὶ τοῦ ἄλλου υἱοῦ μου, τοῦ ἀδελφοῦ μου καὶ τόσων ἄλλων, περιμπτάμεναι ἐπικαλοῦνται τὸν ἰσχυρὸν βραχίονά σας εἰς ἐκδίκησιν τοῦ αἱματός των».

Ὁ Ἰμπραήμ πασᾶς ἐπιστρέψας ἐκ Μεσολογίου, ἀπέβη μὲ πολλὰς δυνάμεις εἰς τὴν Λακωνίαν διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Μαυρομιχαλαίους καὶ τοὺς λοιποὺς Λάκωνας. Οἱ Μανιάται ὅμως ἐνωθέντες ὅλοι ὁμοῦ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ, ἐκτύπησαν τοὺς ἐχθροὺς, πλείστους φονεύσαντες καὶ αἰχμαλωτίσαντες. Ἐνῶ δὲ γέρων τις ἐθέριζε συνελήφθη ὑπὸ δύο Αἰγυπτίων ἐπιπεσόντων κατ' αὐτοῦ. Τότε ἡ θυγάτηρ του, ἥτις καὶ αὐτὴ ἐθέριζε εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῆς ἀπόστασιν, ὥρμησε μὲ τὸ δρέπανόν της εἰς βοήθειαν τοῦ πατρὸς της, καὶ τὸν μὲν ἕνα Αἰγύπτιον ἐφόνευσε

μέ τὸ δρέπανον, ὕστερον δὲ βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς
της ἐφόνευσε καὶ τὸν ἕτερον. Οὕτω καὶ ἐν Λακωνίᾳ καὶ ἐν
Σουλίῳ ἀναφαίνονται αἱ Ἑλληνίδες ἐράμιλλοι τῶν ἀρχαίων
Σπαρτιατίδων.

ΟΙ ΜΑΝΙΑΤΑΙ.

Σ' αὐτὰ τὰ ὄρη φύγανε οἱ μαυρ' οἱ Σπαρτιάταις,
καὶ εἰν' αὐτοῖ ποῦ λέγονται τὴν σήμερον Μανιάταις,
γιὰ νὰ φυλάξουν τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν,
Ἐκτίσαν χώραις ἕς τὰ βουνὰ καὶ περισσὰ χωριά.
Δὲν ἦταν φυσικὸ ἕς αὐτοὺς νὰ γένουν σκλάβοι δοῦλοι,
ἀλλὰ νὰ ἦν' ἐλεύθεροι γιὰτὶ δὲν ἦταν μούλοι.

30. ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀνδρουτσοῦ. Ὁ Ἀνδρουτσοῦς
ἐγεννήθη εἰς Λιθανάτας τῆς Λοκρίδος περὶ τὰ μέσα τοῦ πα-
ρελθόντος αἰῶνος· μὴ ὑποφέρων δὲ τὴν τυραννίαν, ἔγεινε
κλέφτης· ὅταν ὁ περίφημος Λάμπρος Κατσώνης ἐκ Λεβα-
δείας ἐτρόμαζε τοὺς Τούρκους κατὰ θάλασσαν μετὸν πει-
ρατικὸν στόλον του, ὁ Ἀνδρουτσοῦς μετ' 500 παλληκάρια
ἠνώθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Τένεδον καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον
ἦσαν τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων. Ἀφοῦ δὲ ὁ Κατσώνης ἠ-
ναγκάσθη νὰ ἐπικυακάμψῃ εἰς Ῥωσίαν, ὁ Ἀνδρουτσοῦς ἀ-
πεσύρθη εἰς τὴν Μάνην, διακρούμενος νὰ ἐξεγείρῃ ὅλην τὴν
Πελοπόννησον εἰς ἐπανάστασιν. Ἀποτυχῶν τοῦ γενναίου
σχεδίου του, ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου μετὰ πολλοὺς καὶ
ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας. Ἐνῶ δὲ μετέβαινε εἰς τὴν Ῥωσίαν,
συνελήφθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν ἐν Καττάρῳ, καὶ ὑπ' αὐτῶν
παρεδόθη αἰσχρῶς καὶ ἀπίστως εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες
ἀπεκεφάλισαν αὐτὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ.

Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου Ὀδυσσεὺς ἐγενήθη ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1790 καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ πολυτρόπου Ὀδυσσεύς, ἀρχαίου βασιλέως τῆς Ἰθάκης, τὸν ὅποιον ὁ Ὅμηρος ἐξύμνησεν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς του, ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνετράφη ὑπὸ τῆς μητρὸς του εἰς τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐν Πρεβέζῃ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Πρεβέζης ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἔλαβε τὸν Ὀδυσσεῖα καὶ τὸν ἀνέτρεφεν εἰς τὴν αὐλὴν του, ἔπειτα δὲ κατέταξεν αὐτὸν εἰς τὸ τάγμα τῶν σωματοφυλάκων του. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο ζωηρὸς,

καὶ ἐπειδὴ ποτε ἐπιστόλισεν ἐπισημὸν τινα Ἀλαβανόν, ὁ Ἀλῆς διέταξε καὶ ἐφυλάκισαν αὐτὸν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸν ἀπέλυσε καὶ τὸν διέταξε νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν κατὰ τῶν Γαρδικιωτῶν ἐκστρατείαν του. Βραδύτερον δὲ διὰ τὴν ἀνδρείαν του διώρισεν αὐτὸν ὀπλαρχηγὸν τῆς Λεβαδείας.

Ἦτο δὲ τῶ ὄντι ὁ Ὀδυσσεὺς θαυμάσιος ἀνὴρ. Εἶχεν ἀνάστημα ὑψηλὸν, ἦτο δασύτριξ, καὶ εἶχε τὸ στήθος λάσιον καὶ μύστακας παχεῖς, τὸ δὲ βλέμμα του ἦτο βλοσυρὸν καὶ συνωφρωμένον, εἶχε μεγίστην σωματικὴν ῥώμην καὶ τόσον ἦτο ταχύπους, ὥστε οὐδὲ ὁ ταχύτερος ἵππος ἠδύνατο νὰ φθάσῃ αὐτὸν τρέχοντα καὶ εἰς τὸ πῆδημα οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ διαγνωσθῇ πρὸς αὐτόν. Εἶχε λοιπὸν ὅλα τὰ προτερήματα τῶν ἀρχαίων ἡρώων.

«Σὰν βράχος εἶν' ἡ πλάταις του, σὰν κάστρ' ἡ κεφαλὴ του καὶ τὰ πλατιά τὰ στήθιά του τοῖχος χορταριασμένος».

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἓνα μόνον πόθον εἶχε, νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος.

31. ΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ.

Ἀφοῦ ὁ Ἀλῆς πασᾶς ἀπεστάτησε κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνεχώρησεν ἐκ Λεβαδείας εἰς τὴν Λευκάδα, ἀφήσας εἰς τὴν θέσιν του τὸν Ἀθανάσιον Διάκον, τὸν ὁποῖον εἶχε πρωτοπαλλήκαρον.

Ἐκεῖ εἰς τὴν Λευκάδα συνήλθον καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί, ὁ Καρχισκάκης, ὁ Κυριακούλης Μαυρομιγάλης, ὁ Γεώργιος Βερνακιώτης καὶ συνενόηθησαν περὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκ τῆς Λευκάδος καὶ ἔσπευδεν εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐπαναστάσεως· διότι ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ Διακίου καὶ τὸ εἰς τὴν Ἀλαμάναν δυστύχημα εἶχε πολλοὺς ἀποθαρρύνει. Ὁ δὲ

Ὁμὲρ Βριώνης καὶ ὁ Κισσὲ Μεχμέτ πασᾶς, διελθόντες τὰς Θερμοπύλας μὲ πολλὰς δυνάμεις, διευθύνοντο πρὸς τὴν Ἄμφισσαν.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπεφάσισε ν' ἀναγκαιτίσῃ τὴν πορείαν τῶν Τούρκων καὶ ἔκλεξεν ὡς θέσιν κατάλληλον τὴν Γραβιάν. Μετ' αὐτοῦ ἦσαν ὁ Δυοβουνιώτης, ὁ Πανουργιάς, ὁ Κοσμᾶς Σουλιώτης καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγεῖς, οἱ ὅποιοι κατέλαβον τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ. Ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἀπεφάσισε νὰ κλεισθῇ εἰς τὸ πλινθόκτιστον Χάνι τῆς Γραβιάς. Προσεκάλεσε λοιπὸν τὰ παλληκάρια του καὶ εἶπε· «Παιδιά, πρέπει νὰ καταλάβωμεν τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ πολεμήσωμεν τοὺς Τούρκους· ὅστις θέλει νὰ κλεισθῇ μετ' ἐμοῦ εἰς τοῦτο τὸ χάνι, ἄς πιασθῇ εἰς τὸν χορὸν κατόπιν μου.» 117 παλληκάρια ἐπιᾶσθησαν ἀπὸ τὰς χεῖρας καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ χάνι τραγωδοῦντες τὸ τραγοῦδι «Κάτω 'ς τοῦ Βάλτου τὰ χωριά.»

Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν οἱ Τούρκοι πολυπληθεῖς· ὁ δὲ Ὁμὲρ Βριώνης, μαθὼν ὅτι ὀλίγοι Ἕλληνες εἶναι κλεισμένοι εἰς τὸ ἀσθενὲς ἐκεῖνο χάνι, διὰ νὰ τὸν πολεμήσωσιν, ἐγέλασε καὶ προσέταξε τοὺς Τούρκους νὰ ὀρμήσωσι κατ' αὐτοῦ. Οἱ Τούρκοι ὑπερήφανοι ἐβάδιζον κατὰ τοῦ χανίου, προεπορεύετο δὲ εἰς Δερβίσης· ἐνῶ δὲ οὗτος ἐπλησίασεν εἰς τὸ χάνι, ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπὸ μίαν πολεμιστράν. «Ποῦ πηγαίνεις Δερβίση;» Οὗτος ἀποκρίνεται «Πηγαίνω νὰ σφάξω τοὺς Γκιουρίδες.» Ἄλλὰ προτοῦ νὰ τελειώσῃ τὸν λόγον του σημαδεύσας αὐτὸν ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν ἔρριψε κατὰ γῆς νεκρόν.

Οἱ Τούρκοι ὀργισθέντες, ἐπέπεσαν μὲ ὀρμὴν κατὰ τοῦ μικροῦ χανίου. Οἱ ἐν αὐτῷ ὄμως κεκλεισμένοι τόσον εὐστόχως διηύθυνον τὸ πῦρ, ὥστε πᾶσα σφαῖρα εὗρισκε σάρκα, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἠναγκάσθησαν ἀτάκτως νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἐπαναλαμβάνει πάλιν τὴν προσταγὴν

του· οί Τούρκοι ἐκ νέου συσπειροῦνται καὶ ἐπιτίθενται· ἀλλὰ πῦρ ὀρμητικώτερον καὶ καταστροφικώτερον δεκατίζει αὐτούς. Τέλος ἀπελπισθέντες οἱ Τούρκοι νὰ κυριεύσωσι τὸ μικρὸν γάνι, ἀπεμακρύνθησαν κατησχυμμένοι. Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτός, ἔπαυσεν ἡ μάχη· βοηθούμενοι δὲ ἀπὸ τὸ σκότος οἱ ἥρωες, ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἐκοιμῶντο, ἐξῆλθον ἡσυχῶς ἀπὸ τὸ γάνι, ἐκ τοῦ ὁποίου τόσον ὄλεθρον ἐπροξένησαν εἰς τοὺς ἐχθρούς, καὶ διευθύνθησαν πρὸς τὸ ὄρος, ὅπου εὔρον τοὺς συντρόφους των. ἐκεῖ ὁ Ὀδυσσεὺς ἠρίθμησε τὰ παλληκάρια του, καὶ μόνον εἰς ἔλειπε. Τῶν Τούρκων αἱ ἀπώλειαι ἦσαν μέγισται· ὑπὲρ τοὺς 500 ἦσαν φονευμένοι, καὶ πολλοὶ περισσότεροι πληγωμένοι. Τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς ἐδόξασε τὸν Ὀδυσσεά. Ἡ μάχη αὕτη ἔγινε τῇ 8 Μαΐου 1821.

ΤΟ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙ.

Θέλετε, δένδρ' ἀνθήσετε, θέλετε μαρανθῆτε,
 Ἵτόν ἴσκιό σας δὲν κάθομαι, μήτε καὶ στή δροσιά σας,
 μόνον καρτερῶ τὴν ἀνοιξι, τῷ μορφο κάλοκαιρι,
 ν' ἀνοιξ' ὁ γαῦρος κ' ἡ ὄξυά, νὰ πιάσω τὰ λημέρια,
 νὰ ζώσω τὸ σπαθάκι μου, νὰ πάρω τὸ τουφέκι,
 νὰ βγῶ 'ς τῆς Γούρας, τὰ βουνά, τὰ κλέφτικα λημέρια,
 γιὰ νὰ σουριξῶ κλέφτικα τὸ γυδὸ κατακαυμένα,
 νὰ μάσω τὰ κλεφτόπουλα, ποῦ εἶναι σκορπισμένα.

32. ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ.

"Ἄν ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε ναυτικόν, οὔτε τὸν παλαιὸν καιρὸν θὰ ἐδοξάζετο, οὔτε κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν θὰ ἠλευθεροῦτο. Ἡ Ἑλλάς πανταχόθεν πλήν τοῦ πρὸς βορρᾶν μέρους περικλύζεται ἀπὸ θάλασσαν· ἔχει δὲ πλείστas με-

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ.

γάλας και μικράς νήσους εις τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν και εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος.

Ἡ Τουρκία εἶχε φοβερόν στόλον· οἱ Ἕλληνες κυρίως πολεμικά πλοῖα δὲν εἶχον· εἶχον ὅμως πολλὰ ἔμπορικά και ναύτας πολυηρούς, γενναίους και ἔμπειροτάτους. Τὸ δὲ μεγαλύτερον ναυτικὸν εἶχον αἰνήσοι Ἰῶρα, Σπέτσοι και Ψαρά.

Αἱ νίκαι, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες ἐκέρδησαν ἐν καιρῷ τοῦ ἀγῶνος κατὰ θάλασσαν, ἐκίνησαν τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡρώες δὲ τῶν ἐνδόξων θαλασσιῶν νικῶν ἦσαν ὁ Μικούλης, ὁ Σαχτούρης, ὁ Τσαμαδός, ὁ Τομπάζης, ὁ

Κανάρης, ὁ Κριεζής, ὁ Σαχίνης, ἡ Μπουμπουλίνα, ὁ Νικόδημος καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης ἦτο Ὑδραῖος, τολμηρότατος καὶ στρατηγικώτατος ναυτικός. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζε τὴν τραμερὰν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Τούρκων, κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπίστευεν, ὅτι ἠδύναντο οἱ Ἕλληνες νὰ ἀντιπαραταχθῶσι μὲ τὰ μικρὰ σκάφη των κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ἀλλὰ ὁ μεγάλόφρων καὶ φιλόπατρις συμπολίτης του Λάζαρος Κουντουριώτης συνομιλήσας κατ' ἰδίαν μὲ τὸν Μιαούλην, τοῦ ὁποῦ τὴν ναυτικὴν ἰκανότητα ἀνεγνώριζε, κατέπεισεν αὐτὸν ν' ἀναδεχθῆ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ὡς ναύαρχος τῶν Ὑδραίων.

Ἐκτοτε ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης ἀφιερῶθη ἐντελῶς εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Πάντες δὲ οἱ Ἕλληνες εἶχον πεποίθησιν εἰς αὐτόν. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Μιαούλης ἠγάπα τὴν εὐπάθειαν. Ὡς ἀνέλαβεν ὅμως τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου τῆς πατρίδος του καὶ ὠρκίσθη νὰ ζήσῃ ἢ ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας, εὐθὺς ἔχυσε τὸν οἶνον, τὸν ὁποῖον εἶγεν ἐν ταῖς ἀποθήκαις, ἔθραυσε τὰ πολυτελεῆ παιμπούκια, καὶ ἔκτοτε οὔτε οἶνον οὔτε καπνὸν ἔβαλεν πλέον εἰς τὸ στόμα του. Τοιοῦτοι ἐγκρατεῖς ἦσαν οἱ ἄνδρες τοῦ ἀγῶνος!

Καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Α. Μιαούλης μετὰ τῶν ἄλλων ἡρώων τῆς θαλάσσης ἠγωνίσθη ἐνδόξως κατὰ τῆς τυραννίας καὶ ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα μὲ μεγάλα κατρωμάτα, τρόμον καὶ φόβον ἐμποιῶν εἰς τοὺς Τούρκους.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως (1822) ὁ τουρκικὸς στόλος ἔπλεε πρὸς τὰς Πλάτρας, διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ νὰ ἐπισιτίσῃ τὰ φρούρια, τὰ ὅποια κατεῖχον εἰσέτι οἱ Τούρκοι. Ὁ Μιαούλης λαβὼν ὀλίγα μικρὰ πλοῖα ἔπλευσε κατόπιν τοῦ φοβε-

ροῦ τουρκικοῦ στόλου. Ὁ Τούρκος ναύαρχος Καρά Ἀλής ἰδὼν τὸν Ἑλληνικὸν στολίσκον πλέοντα κατ' αὐτοῦ, ἐγέλασεν. Ἄλλ' ὁ Μικούλης ἀπεφάσισε νὰ προσβάλη τὸν ἐχθρὸν, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος εἰς τοὺς Ἑλληνας ναύτας καὶ νὰ διδάξῃ αὐτοὺς νὰ περιφρονῶσι τὴν τουρκικὴν δύναμιν. Ὁρμησε λοιπὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τουρκικοῦ στόλου καὶ λαβῶν θέσιν μεταξὺ δύο φρεγατῶν, συνεκρότησε τὴν πρώτην μετὰ τῶν Τούρκων ἐκ τοῦ συστάδην ναυμαχίαν, προξενήσας εἰς τοὺς ἐχθροὺς πολλὰς ζημίας. Οἱ τούρκοι ἔμειναν ἑκπληκτοὶ διὰ τὴν τόλμην τοῦ Μικούλη καὶ τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν.

33. Ο ΜΙΑΟΥΛΗΣ ΕΝ ΤΩ ΑΡΓΟΛΙΚΩ ΚΟΛΠΩ.

Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους 1822 τρομερὸς τουρκικὸς στόλος συγκείμενος ἐξ 90 δικρότων καὶ τρικρότων καὶ ἄλλων πλοίων, ἐστάλη ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μεχμέτ πασᾶν νὰ δώσῃ βοήθειαν εἰς τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πολιορκουμένον Ναύπλιον. Ὁ Μικούλης μαθὼν τὸν πλοῦν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἐξέπλευσε κατ' αὐτοῦ μετὰ 60 μικρὰ ἑλληνικὰ πλοία, καὶ παρετάχθη κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Συγκροτήσας δὲ ναυμαχίαν, τόσον φόβον ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε οὗτοι κατησχυμένοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀναχωρήσωσι πλείοντες ταχέως πρὸς τὴν Κρήτην, ἀφήσαντες ἀβοηθήτους τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκουμένους ὁμοεθνεῖς τῶν.

34. ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ.

Τὰ Ψαρά εἶναι μικρὰ νῆσος πλησίον τῆς Χίου· ἔγεινε δὲ ἐνδοξοτάτη διὰ τὰ μεγάλα κατὰ τὴν θάλασσαν κατορθώ-

ματα τῶν κατοίκων αὐτῆς κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ὁ Σουλτάνος βλέπων, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τοὺς Ἕλληνας μὲ τοὺς φοβεροὺς στόλους του, ἠναγκάσθη νὰ συμμάχησῃ μετὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐνδοξον νῆσον. Οἱ Ψαριανοὶ μαθόντες ταῦτα, συνῆλθον Κυριακὴν τινα τοῦ μηνὸς Ἰουνίου τοῦ 1824 καὶ ἀπεφάσισαν ὁμοφώνως ν' ἀντισταθῶσι μέχρις ἐσχάτων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ διὰ νὰ μὴ τολμήσῃ τις νὰ φύγῃ, ἔκαυσαν τὰ πηδάλια τῶν πλοίων των.

Ὁ Τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυάρχου Τοπάλ Χοσρέφ ἔπλεε κατὰ τῆς μικρᾶς νήσου, συγκεείμενος ἐκ 235 πλοίων μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐπὶ τῶν ἑποίων ἐπέβησαν ὑπὲρ τὰς 10 χιλιάδας ἀγρίων Τούρκων στρατιωτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπεκράτει νηνεμία, ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον. Μάχη φοβερὰ συνεκροτήθη· οἱ δὲ Τούρκοι βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ στόλου των ἐπετίθεντο· ἀλλ' οἱ ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ἀπέκρουον καρτερῶς τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν. Τέλος δὲ ἕνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ οἱ Τούρκοι ὑπερίσχυσαν. Χυλιάδες Ψαριανοὶ ἐφρονεύθησαν αἱ δὲ γυναῖκες ἐρρίπτοντο μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα, προτιμῶσαι τὸν θάνατον παρὰ τὴν αἰχμαλωσίαν.

Ἄλλ' ἡ φρικτὴ αὕτη καταστροφή τῶν Ψαρῶν δὲν ἔμεινεν ἀνευ ἐκδικήσεως. Οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ νησιῶται μαθόντες τὴν καταστροφὴν, ὤμοσαν νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς καταστροφεῖς. Εὐθὺς λοιπὸν ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Σαχτούρης ἐξέπλευσαν μὲ 53 πλοια. Μόλις δὲ ἐφθασαν εἰς τὰ κατεστραμμένα Ψαρά καὶ ἤρχισεν ἡ καταστροφή τῶν Τούρκων. Ὁ μὲν Σαχτούρης ἐρρίψεν ἐν τουρκικόν δίκροτον εἰς τὴν ξηράν, δύο δὲ μικρότερα πλοια κατεπόντισεν αὐτανδρᾶ. Ὁ δὲ Μιαούλης ἀποβιβάσας εἰς τὴν νῆσον 300 ναύτας, τόσον φόβον ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε οὗτοι ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ σωθῶσιν· ἔπειτα πλήρης

ὄργης ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τὸν τουρκικὸν στόλον, ὅστις κόψας τὰς ἀγκύρας ἔφευγε ταχέως πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον· ἀλλ' οὐδὲν σχεδὸν τῶν πλοίων ἐσώθη, διότι ἄλλα μὲν κατέκαυσαν οἱ Ἕλληγες, ἢ ἐκυρίευσαν, ἄλλα δὲ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι ἔρριπτον εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἔκαιον ὅπως μὴ καταληφθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτως, ὁ Μιαούλης μετὰ τοῦ Σαχτούρη ἐξεδικήθησαν τοὺς Τούρκους διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν.

Ὁ Μιαούλης, ὁ Ταμπάζης καὶ οἱ ἄλλοι ναυτικοὶ εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μεγὰ ἐποίησαν κατορθώματα· οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι ἀξιοματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ οἱ πορευθέντες εἰς τὰς ναυμαχίας τοῦ Μιαούλη, ἐθαύμαζον τὴν τόλμην καὶ τὴν φρόνησιν τοῦ ἐνδόξου Ἑλλήνος ναυάρχου.

Μαρτυρᾶτε το, Φραντσέζοι,
πέστε το καὶ σεῖς Ἑγγλέζοι.
πῶς μιὰ σκοῦνα τοῦ Τομπάζη
τὴν Τουρκία τὴν τρομάζει.

Ο ΜΙΑΟΥΛΗΣ.

Εἰς τοῦ Γέροντα τὸν κάθo
καρναντὶ κἀνει μεγάλο.
Μιὰ φεργάδα βόλτα βόλτα
φοβερίζει τὰ μπουρλότα.
Μπουρλότο τῆς μολήσανε
'στὴν πρύμνη, πλὴν τὴν σβύσανε.
Ἄλλο ἓνα τῆς μολάρουν
καὶ στὴν μπάντα τὴν τρακάρουν.

Ἐπῆρε ὁ τσιμπχανές φωτιά,
καὶ φοβηθῆκαν τὰ σκυλιά.
«Μωρ' ἀπόψε θὰ μᾶς κάψουνε
καὶ σκλάβους θὰ μᾶς πιάσουνε.»
Ἄιντε, ἴγεία σου, μωρ' ναβέτα,
ποῦκαμες ταῖς μπαλαῖς νέτα.
Νάταν δυὸ σὰν τὸ Μιαούλη,
καῖγαν τὴν ἀρμάδα οὔλη.
Νάταν ἄλλη μιὰ ναβέτα,
κάναν τὴν ἀρμάδα νέτα.

35. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΡΗΣ

Ἄλλος ἥρωας τῶν θαλασσῶν ἦτο ὁ ἐκ Ψαρῶν Κωσταντίνος Κανάρης, ὁ φοβερός πυρπολητής, ὅστις διὰ τῆς τόλμης του ἐκίνησεν εἰς θαυμασμὸν ὄλον τὸν κόσμον καὶ ἐδόξασε τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα.

Ὁ Κανάρης ἐξεδικήθη τὴν σπαρακτικὴν καταστροφὴν τῆς Χίου.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ.

Ἡ Χίος ἔχει ἀμιμήτους φυσικὰς καλλονάς, οἱ δὲ κῆτοικοι αὐτῆς φιλόπονοι ὄντες καὶ ἐκδοτοὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, κατέστησαν τὴν πατρίδα των ἀληθῆ παράδεισον. Εἰς ἕλας τὰς ἐμπορικὰς πόλεις τοῦ κόσμου εὐρίσκονται μεγαλέμποροι Χιοὶ. Μεταξὺ τῶν πολλῶν προϊόντων παράγεται ἐν Χίῳ καὶ ἡ μαστίχη.

Οἱ Χιοὶ ἔτρεφον ἐν τῇ καρδίᾳ των μεγίστην συμπάθειαν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἀνεξαρτησίας, ἀλλὰ μὴ ὄντες πο-

λεμικοί καὶ ἔνεκα τῆς θέσεώς των ἠναγκάζοντο ν' ἀπέγωσι τοῦ ἀγῶνος· τὸ δεύτερον ὅμως ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, παροτρυνέντος ὑπὸ τῶν Σαμίων ἐπανεστάτησαν. Ὁ Σουλτάνος μαθὼν τοῦτο, ἐξωργίσθη καὶ διέταξε τὴν καταστροφὴν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΡΙΗΣ.

τῆς νήσου. Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ 1822 ὁ Τούρκος ναύαρχος Καρὰ Ἀλῆς ἐφάνη πρὸ τῆς Χίου μετὰ 46 πολεμικὰ πλοία καὶ ἤρχισε νὰ κατακυροβολῇ τοὺς ἐπαναστάτας, ἀπεβίβασε δὲ εἰς τὴν νήσον 7000 ἀνδρῶν. Οἱ ἐπαναστάται ὄντες ὀλιγάριθμοι, ἠναγκάσθησαν νὰ διασκορπισθῶσιν· ἡ δὲ πόλις καὶ τὰ περίχωρα ἐπυρπολήθησαν. Τότε ἀπειρα

σπίρη αγρίων Τούρκων ἐκ τῆς ἀσιατικῆς παρχίας ἐπεραιώθησαν εἰς τὴν ἀτυχῆ νῆσον πρὸς λεηλασίαν καὶ σφαγὴν· φανατικοὶ δὲ Δερβίσαι ἠρέθιζον τὴν μανίαν αὐτῶν· Χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐδραμον εἰς τὸ δυτικὸν ἀκρωτήριο τῆς νήσου καὶ ἀνέμενον βόθρειαν καὶ σωτηρίαν ἐκ Ψαρῶν· δυστυχῶς ὅμως οὐδὲν πλεῖον ἐφαίνετο, οἱ δὲ σφαγεῖς Τούρκοι πανταχόθεν ἐπήρχοντο. Τότε δὲ ἤρχισε σφαγὴ ἀγρία κατὰ τῶν ἀθῶων καὶ ἀδυνάτων πλασμάτων, ὥστε ἡ θάλασσα ἐθάφη ὑπὸ τῶν αἱμάτων, τὰ ὅποια ὡς ρύακες ἐχύνοντο εἰς αὐτήν. Ἀφοῦ οἱ δῆμιοι ἀπέκαμον φονεύοντες, ἐπράπησαν εἰς τὴν αἰγμαλωσίαν καὶ λεηλασίαν. Ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἔρειπίων, οἱ πρόφην εὐανθεῖς λειμῶνες καὶ οἱ περικαλλεῖς κῆποι μετεβλήθησαν εἰς κοιμητήρια πτωμάτων. Πρὸ μηνὸς ἡ Χίος εἶχεν 400 χιλιάδας κατοίκων, τώρα δὲ μόλις δισχιλίοι ἔμεινον. Ὅσοι δὲν ἐσφάγησαν, οὗτοι ἀπήχθησαν εἰς αἰγμαλωσίαν καὶ ὡς κτήνη ἐπωλήθησαν εἰς τὰς ἀγοράς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Σμύρνης, τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὰ θηριώδη ταῦτα κακουργήματα τῶν Τούρκων ἐγένεον τὴν μεγάλην ἐβδομάδα ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου.

36. Η ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος εὕρισκετο εἰς τὰ Ψαρά ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μιαούλη· ἕνεκα δὲ ἐναντίων ἀνέμων δὲν ἠδύνατο νὰ πλεύσῃ κατὰ τοῦ τουρκικοῦ πρὸς σωτηρίαν τῆς Χίου. Τότε ἐσχέθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ πυρπολικά. Δύο ἄνδρες παρουσιάσθησαν πρόθυμοι ν' ἀναλάβωσι τὸ ἔργον τοῦτο, ἐκθέτοντες εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν των, ὁ Κων-

στάντινος Κανάρης Ψαριανός καὶ ὁ Ὑδραῖος Πιπίνος.

Ὁ Κανάρης ἐπορεύθη πρῶτον εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς πατρίδος του, καὶ ἀφοῦ μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἀφωσιώθη εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατον ὁμοῦ μετὰ 40 ἀτρομήτους ὀπαδοὺς του. Ἐπειτα φαιδροὶ ἐθάδισαν εἰς τὸ ἔργον των. Οἱ Τούρκοι εἶχον τότε τὸ Ῥαμαζάνιον, κατὰ τὸ ὁποῖον τὴν μὲν ἡμέραν νηστεύουσι καὶ εἶναι κατηρεῖς, τὴν δὲ νύκτα παρίδονται εἰς πᾶσαν ἀκολασίαν. Ὁ Κανάρης καὶ ὁ Πιπίνος μετὰ τῶν συντρόφων τῶν ἐπέβησαν εἰς τὰ πυρπολικά των καὶ διευθύνοντο πρὸς τὴν Χίον. Ἄλλ' αἰφνης ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης, ἐνῷ εὕρισκοντο πλησίον δύο τουρκικῶν φρεγατῶν καὶ ὑπὸ τὰ τηλεβόλα αὐτῶν, νηνεμία κατέλαβε τὰ δύο πυρπολικά, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι. Τὰ πληρώματα τῶν πυρπολικῶν ἤρχισαν νὰ ἐξορκίζωσι τὸν Κανάρην νὰ ἐπιστρέψωσιν· ἀλλ' ὁ Κανάρης εἶπεν· «ὄσοι φοβοῦνται τὸν θάνατον, πέσετε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σωθῆτε εἰς τὴν ξηρὰν κολυμβῶντες· ἐγὼ θὰ κάσω τὸν Καπουδὰν πασᾶν». Μετὰ τοὺς λόγους τούτους κανεὶς πλέον δὲν ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ. Μετ' ὀλίγον ἔπνευσεν ἄνεμος, καὶ τὰ πυρπολικά ἔρθεσαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Χίου πλησίον τοῦ στόλου, χωρὶς οἱ Τούρκοι νὰ τὰ παρατηρήσωσιν.

Ἦτο ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ Ῥαμαζανίου (6ην Ἰουνίου 1822), οἱ δὲ Τούρκοι πάντες ἦσαν παραδεδομένοι εἰς τὰς προετοιμασίας των διὰ τὸ Μπαϊράμι, καὶ ὁ ναύαρχος Καραῖ ἀλλῆς εἶχεν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος του προσκεκλημένους εἰς δεῖπνον ὄλους τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς. Ἡ ναύαρχις ἀπήσπραπτε μακρὰν ἀπὸ διάφρακα πολύχρωμα φῶτα, ἡ

μουσική ἔπαιζε, καὶ τρισχίλιοι ἐχθροὶ διεσκέδαζον ἐν μέθῃ καὶ κραιπάλῃ.

Τὸ μαῦρον πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη ὠφελούμενον ἀπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας, ἔπλευσεν ἀπαρατήρητον κατὰ τῆς ναυαρχίδος διὰ μέσου τῶν τουρκικῶν πλοίων, καὶ ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἐκόλλησεν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ φοβεροῦ τουρκικοῦ γίγαντος. Πρὸ τοῦ δὲ οἱ Τούρκοι νὰ ἐνοήσωσιν, ὁ Κανάρης ἔβαλε πῦρ εἰς τὸ πυρπολικὸν του, ὁ δὲ ἄνεμος ὤθει τὰς φλόγας αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου. Τὸ φοβερὸν πῦρ ταχέως μετεδόθη εἰς τὰς πλευρὰς τῆς ναυαρχίδος. Τελευταῖος πάντων ὁ Κανάρης ἐπήδησεν ἀπὸ τοῦ φλέγοντος πυρπολικοῦ εἰς τὴν λέμβον, καὶ ἔκραξε. «Τί ὠραία φωτοχυσία διὰ τὸ μπικιράμι τῶν Τούρκων!»

Ἡ μὲν λέμβος διὰ μυρίων κινδύνων διέφυγεν, αἱ δὲ φλόγες ἀμέσως διεδόθησαν εἰς ὅλον τὸ τεράστιον ἐκεῖνο πλοῖον, τὸ ὅποιον ὠμοιᾷζει μᾶλλον πρὸς φρούριον, καὶ τώρα ἦτο μεταβεβλημένον εἰς ἡφαιστειον. Τρόμος καὶ φρίκη καὶ σύγχυσις ἐκυρίευσεν τοὺς εὐρισκομένους ἐντὸς τῆς ναυαρχίδος, καὶ οὐδ' ἐσκέφθησαν περὶ κατασβέσεως τοῦ πυρὸς, ἀλλ' ἐρρίπτοντο εἰς τὰς λέμβους ζητοῦντες σωτηρίαν. Πολλοὶ δὲ λέμβοι ἀνετρέποντο ὑπὸ τοῦ συσσωρευομένου πλήθους τῶν ἐπιβαινόντων καὶ ἐπνίγοντο οἱ ἐν αὐταῖς. Μία δὲ κεραία καιομένη καταπεσοῦσα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Καπουδᾶν πασᾶ, ἐφόρευεν αὐτὸν, καὶ οὕτως ὁ αἰμοδόρος καταστροφεὺς τῆς Χίου ἔδωκε δίκην διὰ τὴν γύσιν τόσοῦ ἀθώου αἵματος.

Μετὰ μίχην ὥρην τὸ πῦρ μετεδόθη εἰς τὴν πυριτιδαποθή-
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κην και τὸ πλοῖον μετὰ λάμπειως φρικαλέας καὶ πατάγου τρομεροῦ ἀνετινάχθη εἰς τὸν αἴρα.

Ὅταν ὁ Κανάρης καὶ οἱ σύντροφοὶ του ἔφθασαν εἰς τὰ Ψαρά, ὁ λαὸς ἐδέχθη αὐτοὺς μὲ ἀγαλλίασιν· ἀλλ' οἱ ἀτρόμητοι πυρποληταὶ ἔχοντες εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν ἴσην μὲ τὴν γενναιότητά των, διευθύνθησαν μὲ ἀσκεπείς τὰς κεφαλὰς εἰς τὸν ναὸν καὶ εὐχαρίστησαν τὸν Θεόν.

Πολλὰ καὶ ἄλλα ὅμοια κατορθώματα ἔπραξεν ὁ Κανάρης· καὶ ὅμως ἦτο τόσο μετριόφρων, ὥστε καὶ εἰς αὐτὸ τὸ γῆρας του, ὅτε ἄλλοι ἀνέφερον μὲ θαυμασμόν τὰ κατορθώματά του, αὐτὸς ἐκκοκίνιζεν ἀπὸ μετριοφροσύνης καὶ ἔλεγεν ὅτι μόνον τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκόν του ἐξέπληρωσεν.

Ο ΤΣΑΜΑΔΟΣ.

Νάμουν πουλι νὰ πέταγα, νὰ πάω 'ς τὸ Μεσολόγγι,
 Νὰ διῶ, πῶς παίζουν τὸ σπικλι, πῶς ρίχνουν τὸ τουρέκι,
 Πῶς πολεμοῦν τῆς 'Ρούμελης τάνικητα ξεφτέρια.
 Κ' ἓνα πουλι χρυσόφτερο κελαϊδιστὰ μοῦ λέγει·
 «Στάσου, Γεωργάκη, κὶ ἂν διψᾷς τάράπικο τὸ αἷμα,
 εἶναι κ' ἐδῶ Ἀγαρηνοὶ νὰ σφάξῃς ὄσους θέλεις.
 Βλέπεις ἐκεῖ 'ς τὰ μακρυνὰ τὰ τούρκικα καράβια;
 ὁ Χάρος στέκ' ἐπάνω τους καὶ θὰ γενοῦνε στήχτη.»
 — «Πουλάκι μου, πῶς ἔμαθες ἐτοῦτα ποῦ μοῦ λέγεις;»
 — «Ἐγὼ πουλι σοῦ φαίνομαι, ἀλλὰ πουλι δὲν εἶμαι.
 Κεῖν' τὸ νησί, π' ἀγνάντεψα, εἶναι τὸ Ναβαρίνον,
 ἐκεῖ τὴν ὕστερη πνοὴ ἄφησα πολεμῶντας.
 Ὁ Τσαμαδὸς εἶμαι ἐγὼ, καὶ ἦλθα μέσ' 'ς τὸν κόσμον.

Ἐτοὺς οὐρανοὺς, τοῦ κάθομαι, καθάρια σὰς ξανοίγω·
μὰ νὰ σὰς δῶ ἀπὸ κοντὰ εἶν' ἡ ἐπιθυμιά μου.»

— «Καὶ τί νὰ διῆς τώρα σὲ μᾶς, εἴ τὸν δύστυχό μας τόπαν
Δὲν ἔμαθες τί γίνηκε καὶ τ' εἶναι ἔς τὸ Μωρέα;

— «Κὰν ὁ Μωρεᾶς δὲν πολεμᾷ καιρὸς πάλι θεὸ νὰ ληθῇ,
νὰ πολεμήσουν σὰν θηριά καὶ τὸν ἐχθρὸν νὰ διώξουν.
Κόκκιλα μαῦρα θὰ σπυρθοῦν μπροστὰ στὸ Μεσολλόγι,
καὶ τὰ λιοντάρια τοῦ Σουλιοῦ ἐκεῖ θεὸ νὰ χαροῦνε.»
Καὶ τὸ πουλί ἐπέταξε, εἴ τοὺς οὐρανοὺς ἀνέβη.

37. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1791. Νεὸς ὢν ἔλαβε παρὰ τῶν γονέων του καλλίστην καὶ ἐλληνοπρεπεστάτην ἀνατροφὴν. Ἐδιδάχθη δ' ἐκτὸς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, τὴν γαλλικὴν, τὴν ἰταλικὴν, τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν τουρκικὴν.

Ἵστερον μετέβη εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὰς γνώσεις του καὶ νὰ κατασταθῇ ἡμέραν τινα ὠφέλιμος εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ νέος Μαυροκορδάτος ἔβλεπε μετὰ θαυμασμοῦ τὴν εὐνομίαν, τὴν τάξιν, τὴν εὐτυχίαν, τὴν πρόδον τῶν Εὐρωπαίων, καὶ ἀναλογιζόμενος τὴν ἀθλιότητα καὶ δυστυχίαν τῆς Ἑλλάδος ὅλης, ἣτις ἐστéναζεν ὑπὸ τὸν βρῦν ζυγὸν τῶν Τούρκων, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν. «Βεβαίως πάντα ταῦτα τ' ἀγαθὰ προέρχονται ἐκ τῆς ἐλευθερίας· εἴαν λοιπὸν καὶ ἡ πατρίς ἡμῶν ἐλευθερωθῇ, δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ τῶρα δυστυχεῖς καὶ ἐξουδενωμένοι νὰ ζήσωμεν εὐτυχεῖς καὶ νὰ ἴδωμεν πάλιν τὴν πατρίδα μας ἀκμάζουσαν. Πόση τάξις ὑπάρχει ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα»

στα χωρία! αἱ ὁδοὶ εἶναι καθάρσιοι, ὑπάρχουσι πλατεῖαι, στολισμένα με ὑψηλὰ καὶ βαθύσκια δένδρα, ἔχουσι σχολεῖον καὶ ἐκκλησίαν, παντοῦ ὑπάρχει ἀσφάλεια, αἱ Ἄρχαὶ ἐκτελοῦσι τὰ καθήκοντά των, ἡ δικαιοσύνη βασιλεύει, καὶ οἱ πολῖται εὐδαιμονοῦσιν. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν οὐδὲν καλόν· διότι εἴμεθα δούλοι.» Τοιαῦτα διελογίζετο ὁ νέος Μαυροκορδάτος, καὶ ἓνα μόνον εἶχε πόθον, νὰ ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα πάλιν ἐλευθέραν καὶ εὐδαίμονα, ὡς ἦτο τὸ πάλαι.

38. Ο ΑΛ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Ὅταν ἐξερράγη ἡ μεγάλη ἐπανάστασις, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ἀρήσας πάσας τὰς ἀναπαύσεις καὶ τὰ ἀγαθὰ, ἔδραμεν εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Δὲν ἦλθε μόνος. Πολλοὶ Ἕλληνες εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ βλέποντες τὸν Μαυροκορδάτον νὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἠκολούθησαν αὐτόν. Ἄλλ' ὄχι μόνον Ἕλληνες· πλείστοι φιλέλληνες Εὐρωπαῖοι ἐκ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἑλβετίας, τῆς Γερμανίας ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, διὰ νὰ χύσωσι καὶ αὐτοὶ τὸ αἷμά των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ὅσα δὲ χρήματα εἶχεν ὁ Μαυροκορδάτος, ταῦτα δὲν ἠσφάλισεν εἰς τράπεζάν τινα, ἀλλὰ διὰ τούτων ἠγόρασε πολεμοφόδια καὶ ὅπλα διὰ τὴν διαρκήσαν τὰ δεσμά της πατρίδα.

Οἱ ἀγωνιζόμενοι Ἕλληνες ὑπεδέχθησαν με χαρὰν καὶ ἀγάπην τὸν Μαυροκορδάτον, τιμῶντες τὴν ἀρετὴν, τὴν παιδείαν καὶ τὴν τιμιότητα αὐτοῦ. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐνεθάρρυνε καὶ συνεβούλευσε αὐτοὺς νὰ ἔχωσιν ὁμόνοιαν ἀ-

σάκις δὲ συνέβαινε διχονοία τις μεταξύ τῶν ἀρχηγῶν, κατῴρθονε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν συμφιλίωσιν, διότι πάντες ἐπέιθοντο εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἠγάπων καὶ ἐτίμων αὐτόν.

39. Ο ΛΛ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ ΕΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΩ.

Ὅτε ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ ἐνδοξόν Μεσολόγγιον, ὁ Μαυροκορδάτος μετὰ τοῦ Μάρκου Βότσαρη καὶ ἄλλων ἀνδρείων ὀπλαρχηγῶν ἠγωνίσθη ἐνδόξως ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' εἰς τὸ Πέτα ἐν Ἡπείρῳ οἱ Ἕλληνες καὶ Φιλέλληγνες πολεμήσαντες ὡς ἥρωες κατεστράφησαν· τότε δὲ πολλοὶ συνεβούλευον τὸν Μαυροκορδάτον νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Ἄλλ' οὗτος ἀπήντησεν «Ὁχι! πρέπει νὰ πρέξω εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ νὰ μεθέξω τῆς τύχης τῶν πολιορκουμένων· διότι ἐὰν ἐγὼ φύγω, οἱ ἄλλοι πολεμισταὶ θέλουσι σκορπισθῆ, οἱ δὲ Τούρκοι θέλουσι κυριεύσει ἀπόνωσ τὸ Μεσολόγγιον καὶ οὐδὲν θὰ ἐμποδίσῃ πλέον αὐτοὺς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἡλοπόννησον, καὶ ὁ ἀγὼν θὰ πνιγῇ εἰς αἵματα.» Καὶ οὕτως εἰσηλθεν εἰς τὸ ἠρωϊκὸν Μεσολόγγιον, καὶ ἀπεφάσισεν ἐν αὐτῷ νὰ πολιορκηθῆ, ἐνῶ οἱ δυναίμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα ἦσαν μόλις 360 ἄνδρες. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον πολλοὶ γενναῖοι ἀρχηγοὶ ἔσπευσαν νὰ φέρωσι βοήθειαν εἰς τὸ ἠρωϊκῶς ἀμυνόμενον Μεσολόγγιον, ὁ Μαυρομαγάλης, ὁ Ζαίμης, ὁ Κανέλλος Δελιγιάννης, ὁ Λόντος, καὶ οὕτως ἠνάγκασεν τοὺς Τούρκους αἰσχρῶς νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν.

40. Ο ΑΛ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἄφω ἐκυριεύθη τὸ Ναύπλιον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (1823) ἔγεινε δευτέρα ἐθνικὴ συνέλευσις ἐν Ἀστροί τῷ 1823· (πρώτῃ ἐθνικὴ συνέλευσις ἔγεινεν ἐν Ἐπιδαύρῳ τῷ 1821). Πρόεδρος μὲν τῆς συνελεύσεως ταύτης ἐξελέχθη ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ἀρχιγραμματεὺς δὲ τοῦ Ἐκτε-

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

λεστικῷ ὁ Ἄλ. Μαυροκορدياتος· ἔπειτα δὲ, ἐνῶ εὕρισκτο ἐν Τριπόλει τῆς Ἀρχαδίας, ἐξελέχθη πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Μετὰ δύο ὅμοις ἡμέρας παρητήθη τῆς προεδρείας, καὶ ἔδειξεν, ὅτι δὲν ἐζήτηι πρωτοκαθεδρίας, ἀλλὰ μόνον νὰ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ὕπηρετήσῃ τὴν πατρίδα καὶ ν' ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος.

Μετ' ἄλιγον ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος προσεκλήθη πάλιν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὅποιον ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ πολυαριθμῶν τουρκικῶν στρατευμάτων· ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν ὁ Μαυροκορδάτος, οἱ Τούρκοι φοβηθέντες, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Ἐνῶ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος εὐρίσκετο ἐν Μεσολογγίῳ, ὑπεδέχθη καὶ ἐφιλοξένησε τὸν λόρδον Βύρωνα, ἔξοχον ποιητὴν καὶ εἰλικρινῆ φίλον τῆς Ἑλλάδος, ὑπὲρ τῆς ὁποίας προστήνευκε τοὺς θησαυροὺς του, ἔγραψεν ἐνθουσιώδη ποιήματα καὶ ἦλθεν αὐτοπροσώπως ν' ἀγωνισθῇ.

Πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔγραψε πρὸς τὸν φίλον του Μαυροκορδάτον ἐπιστολὴν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔλεγε τὰ ἑξῆς:

«Εἶμαι πολὺ ἀνήσυχος, μαθὼν, ὅτι αἱ διχόνοιαὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐν Ἑλλάδι καθ' ἣν στιγμὴν ἐδύνατο νὰ υπερνικήσῃ ἐν γένει πᾶν πρόσκομα, ὅπως ἐνίκησεν ἤδη ἐν μέρει. Ἡ Ἑλλὰς δύναται νῦν νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν ἑξῆς τριῶν ἐδῶν, δηλ. ἢ νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς, ἢ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν κυριαρχίαν, τῶν εὐρωπαϊκῶν βασιλείων, ἢ νὰ μείνῃ ὡς πρότερον τουρκικὴ ἐπαρχία. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἀγεῖ ἀναμφιβόλως πρὸς τὰ δύο τελευταῖα. Ἐὰν ἡ Ἑλλὰς νομίζει ἐπιθυμητὴν τὴν θέσιν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Κριμαίας, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοιαύτην αὐριον· εἰς ζῆλευν τὴν θέσιν τῆς Ἰταλίας, δύναται νὰ τὴν ἐπιτύχῃ τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Ἐὰν ὅμως ἡ Ἑλλὰς ἐπιθυμῇ νὰ γείνη ἀληθῶς Ἑλλὰς ἐλευθέρη καὶ ἀνεξάρτητος, πρέπει ν' ἀπορασίῃ τοῦτο σήμερον· εἰ δὲ μὴ, θὰ ἀπολέσῃ διὰ παντὸς τὴν εὐκαιρίαν.

Ὁ Βύρων ἀπέθανεν ἐν Μεσολογγίῳ· ἡ δὲ Ἑλλὰς εὐγνωμονοῦσα, ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα ἐν τῷ ἡρωικῷ Μεσολογγίῳ.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος πολλὰς καὶ ὠφελίμους προσήνεγκεν εἰς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας, χρηματίσας πρέσβυς καὶ ὑπουργὸς πολλάκις. Δικαίως δὲ παρομοιάζουσιν αὐτὸν μὲ τὸν ἀρχαῖον Φωκίωνα.

Ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος ἀπέθανε τῷ 1865.

41. Η ΤΟΥΡΚΟΜΑΧΟΣ ΕΛΛΑΣ.

Μακροὺς αἰῶνας παρείδες, Μοῦσα,
τὸν Ἑλλικῶνα σιωπηλόν,
καὶ δὲν ἠκούσθη καλλιφωνοῦσα
κανὲν κελάδημα ὑψηλόν.
Ἄηδονόστομος, καθὼς πάλαι,
τὴν τουρκομάχον Ἑλλάδα ψάλλε,
ἥτις εἰς δάφνας τοῦ Μαραθῶνος,
τῆς Σαλαμίνος, τῶν Πλαταιῶν
ἤνωσεν ἄλλας νέου ἀγῶνος
ἐνδοξοτέρας τῶν πελαιῶν.

Ἐχειροκρότησεν ἡ γῆ ὅλη.
Στρατοὶ τὴν δίκελλαν ζευγητῶν,
τὴν κώπην λέμβων ἔφυγαν στόλοι,
καὶ εἰς ἐδίωξεν ἑκατόν.
Κόσμον ἐσάλευσεν ἐπαρχία,
καὶ ἡ νειλόρρυτος βασιλεία

καὶ δύο ἅμα Ἡγεμονίαι
κατὰ τοῦ Ἰστρου τὰς ἐκβολὰς,
πάντοτε δοῦλαι, τότε θρασεῖαι,
ἄζεύκτους ὠρθωσαν κεφαλὰς.

Ὅκτῳ ἰστόρησε μυριάδας
ἐπιδραμόντων Τουρκοληστῶν
καὶ τρεῖς κυκλώσαντες τὰς Κυκλάδας
στόλους εἰς ἓνα ἐνιαυτὸν,
τὸν ἐκατόσκαρον τῆς Τουρκίας,
τοὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀλγερίας
καὶ ὄλους τρέξαντας θαρραλέως
ἅμα εἰς σύγκρουσιν δυστυχῆ
μετὰ τοῦ Ἄρεως Ὀδυσσεώς
ἢ ἐν Κορίνθῳ ἦλθεν Ἀρχή.

Ἔστελλεν ἤδη δόξης ἀκτῖνας
εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁ οὐρανός.
Τὸ Μεσολόγγιον τὰς Ἀθήνας
δὲν κατεπάτει Ὀθωμανός.
Ἡ Πελοπόννησος τὰς μεγάλας
ἔδρεπε νίκας Βαλέτσης, Λάλας,
εἰς τῆς Τριπόλεως τὰς πλατείας
ἐλικοδρομῆι αἵματος ῥοῆς.
Αἱ Πάτραι μόνον καὶ τῆς Ναυπλίας
τὰ κλειθρα ἦσαν εἰς τοὺς ἐχθρούς.

Εἰς Δρακοσπήλαιον τὸ κρημνώδες,
τὸ βλέπον πέραν Θερμοπυλῶν,

ἐκράτε, μήνυμα ταρχαῶδες
 τὸν Ὀδυσσεῖα σιωπηλόν(*).
 Κ' ἐσκήνουν γύρω του οἱ Φθιωῖται,
 οἱ τῆς Εὐβοίας Ἔστικιῶται
 καὶ οἱ νεμέμενοι τὴν Δωρίδα
 καὶ τὸν δαφνόσκιον Παρνασσόν,
 τὴν πολυέγγελον Κωπαῖδα
 καὶ τὸν καλλίρροον Ἴλισσόν.

Ὁ ταυροκέφαλος καὶ προβαίνων
 Γούρας ἐστάθη πύργος βαρὺς,
 καὶ ὀπισθὲν του εἴκοσιν ἄλλοι
 τοῦ στρατοπέδου ἦλθαν μεγάλοι,
 ὁ λασιόστηθος Δυόβουნიώτης,
 ὅστις τὴν μάχην Βασιλικῶν
 ἐχειραγώγησε καὶ τῆς πρώτης
 ἔγεινεν αἴτιος τῶν νικῶν.

Ὁ Κριεζώτης, ὅστις μεγάλην
 ἄρκτον, βασίλισσιν τῶν βουνῶν,
 εἰς τὴν χαλκίνην αὐτοῦ ἀγκάλην
 ἐπνιξεν, ἔτι παιδίον ὦν.

Ὁ Γάτσος, ὅστις πεντακοσίους
 ἀτρόμους ἔφερεν Ὀλυμπίους·
 ὁ Εὐμορφόπουλος ἐξ Ἰθάκης,
 ὅπου Δρακούλης εἶδε τὸ φῶς,
 ὁτοῦ γενναίου Σούτσου τῆς Θράκης
 εἰς Δραγατσάνιον ἀδελφός.

(*) Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτος εἶχε δυσχερεσθηθῆ κατὰ τῆς προσωρινῆς
 Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ τὸν Ἀνδρουττον ἀκολουθήσας
 εἰς τῶν θηρίων τὰς φωλεάς·
 καὶ εἰς ἀπάτητα δάση ζήσας
 πολεμοχάρμης Πανουριᾶς·
 Ὁ Κάρπος φίλος τοῦ Ὀδυσσέως
 βλαστήσας, ὅπου λύρα Ὀρφείως
 ἔθειλεγεν ὄλας τὰς ἀκοάς.

Ἐχει τὸ ἔθνος σιδεροκάρδους·
 λέοντας ἄλλους καὶ λεοπάρδους·
 Ὁ ἔχει Μικούλην εἰς τὴν μεγάλην
 θάλασσαν ἔχει κατὰ ξηρὰν
 Βότταρην Μάρκον, Μαυρομιχάλην
 Κολοκοτρώνην, Νικηταρᾶν.

(Ἄλ. Σοῦτσος.)

ΤΕΛΟΣ.

Σημ. Ἡ ἱστορική ὕλη ἐλήφθη ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Μενδελσσίνος (μετάφρασις Ἀγγ. Βλάχου), τοῦ Σ. Τρικυόπη καὶ τῶν παραλλήλων βίων τοῦ κ. Α. Γούδα.